

Impactmeting WijkSafari AZC

*De sociale effecten van
locatietheater in een Utrechts asielzoekerscentrum*

Utrecht, september 2018

Dit rapport is geschreven door L. M. Smulders, M. M. Toppen en L. van Es.

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, directie samenleving en integratie:

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

© Copyright 2018

Labyrinth Onderzoek & Advies

Amerikalaan 199

3526 VD Utrecht

T: +31302627191

E: info@labyrinthonderzoek.nl

W: www.labyrinthonderzoek.nl

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag - door iemand anders dan de opdrachtgever - worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoudsopgave

1	Opzet en doel van het onderzoek.....	4
1.1	Achtergrond en aanleiding.....	4
1.2	De methodiek van de WijkSafari en WijkSafari AZC	5
1.3	Doel- en vraagstelling	7
1.4	Onderzoeksopzet.....	8
1.5	Theoretisch kader	10
1.6	Leeswijzer.....	13
2	De impact volgens direct betrokkenen	14
2.1	De direct betrokkenen	14
2.2	De bezoeker van WijkSafari AZC.....	14
2.3	De impact volgens bezoekers.....	18
2.4	De impact volgens adoptieouders	22
2.5	De impact volgens deelnemers uit de wijk.....	23
2.6	Conclusie	26
3	De bredere impact van WijkSafari AZC	28
3.1	Ervaringen van betrokken organisaties en sleutelfiguren	28
3.2	De impact op de wijk volgens betrokkenen	30
3.3	De impact in de wijk volgens bewoners en niet-betrokken organisaties.....	33
3.4	Conclusie	40
4	De methodiek van WijkSafari AZC.....	42
4.1	Methodiek volgens bezoekers WijkSafari AZC	42
4.2	Methodiek volgens adoptieouders.....	44
4.3	Methodiek volgens lokale organisaties en sleutelfiguren	45
4.4	Conclusie.....	47
5	Concluderend.....	49
5.1	Antwoorden op onderzoeksvragen	49
5.2	Reflectie op onderzoeksmethodologie	54
	Literatuur	55

1 Opzet en doel van het onderzoek

1.1 Achtergrond en aanleiding

WijkSafari AZC is een theatervoorstelling gemaakt en gespeeld door theaterroedel Adelheid&Zina. De voorstelling is gebaseerd op ontmoeting met en het wezenlijk zien van de ander om zodoende bruggen te bouwen tussen elkaar. De WijkSafari is al een aantal keer eerder uitgevoerd, met onder andere een uitvoering in de Utrechtse wijken Ondiep en Zuilen. In 2018 keerde Zina naar Utrecht terug voor een nieuwe variant van het project, dat zich ditmaal afspeelde in en om een asielzoekerscentrum (AZC) op de locatie Einsteindreef in de Utrechtse wijk Overvecht.

Overvecht is een wijk die relatief vaak negatief in het nieuws komt, bijvoorbeeld vanwege de slechte gezondheid van haar inwoners (RTL Nieuws 2015) en de veiligheidssituatie (EenVandaag 2017). Toen bekend werd dat er in de wijk een AZC zou komen, volgde er protest (RTL Nieuws 2016b), onder andere met de boodschap dat “Overvecht al problemen genoeg heeft” (DUIC 2016). Inmiddels zijn de gemoederen bedaard (Remmers 2017).

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Directie Samenleving & Integratie (S&I), draagt financieel bij aan WijkSafari AZC, omdat het doel hiervan aansluit bij een van de beleidsdoelen van S&I, namelijk het bevorderen van verbinding in de samenleving. Het ministerie vindt het echter belangrijk om inzicht te krijgen in de mate waarin interventies gericht op verbinding, zoals WijkSafari AZC, *evidence based* zijn. Met andere woorden: of ze doen wat ze beogen te doen en op welke manier ze dat dan doen. Zina heeft veel ervaring in andere wijken (o.a. de Utrechtse wijk Ondiep, de Bijlmer maar ook in Mexico), op basis waarvan ze in hun projectplan voor WijkSafari AZC de volgende verwachte impact schetsen:

- ⊙ “Deelname geeft wijkbewoners met al hun levenservaring een stem en maakt ze zichtbaar; dat brengt waardigheid, trots en maakt mensen zelfverzekerder.
- ⊙ Deelname vergroot de zelfredzaamheid, het zelfbewustzijn en de zelfwaardering van mensen. Het vermindert hun kwetsbaarheid die tot uitsluiting en isolatie kan leiden.
- ⊙ Door de uitgebreide research kan het de aanzet zijn om initiatieven van mensen op het spoor te komen die een meerwaarde voor de buurt inhouden.
- ⊙ Het stimuleert de samenspraak tussen beleid, inwoners, ondernemers, onderwijs en maatschappelijke partners, wat kan resulteren in nieuwe initiatieven en samenwerkingen.
- ⊙ WijkSafari spreekt mensen aan op hun individualiteit, hun eigen talenten en inzichten; weekt ze los uit vertrouwde familie- en relatiekringen. Door het ontstaan van verse netwerken en het creëren van andersoortige contacten ontstaan losse verbindingen tussen mensen waardoor ook de wijk, de stad en de samenleving bewegelijker, flexibeler en zorgzamer wordt” (Harleman 2017, p. 9).

Niet alleen Zina zelf, maar ook de gemeente Utrecht en het COA verwachten dat WijkSafari AZC kan bijdragen aan de integratie van nieuwkomers. De gemeente heeft met de plaatsing van het AZC aan de Einsteindreef een pilot voor vernieuwende opvang opgezet, waarin nadrukkelijk de verbinding met de wijk gezocht is. De uitkomsten van deze pilot (onder andere vast te stellen op basis van een uit te voeren impactmeting¹) kunnen als voorbeeld dienen voor andere gemeenten en locaties, in het kader van *Urban Innovative Actions*.² WijkSafari AZC sluit aan bij deze pilot. Voor het COA maakt WijkSafari AZC onderdeel uit van het programma ‘Veranderend speelveld, richting voor de toekomst 2017-2018’ (COA 2016).

¹ De evaluatie wordt uitgevoerd door Oxford en Roehampton. Het centrum “Centre on Migration, Policy, and Society (COMPAS)” van Oxford overziet de evaluatie.

² Zie <http://www.uia-initiative.eu/en>.

Volgens het projectplan van Zina is WijkSafari AZC voor het COA “een kunstproject dat...

- ⊗ zorgt voor maatschappelijk draagvlak in het kader van stakeholdersmanagement door de ontmoetingen met mensen dwars door alle lagen van de bevolking heen;
- ⊗ openheid creëert, van buiten naar binnen;
- ⊗ bijdraagt aan het welzijn van de bewoners;
- ⊗ de kunstparticipatie voor en door vluchtelingen stimuleert;
- ⊗ de pré-integratie en taalbeheersing van bewoners stimuleert;
- ⊗ het zelfvertrouwen van mensen in kwetsbare doelgroepen versterkt;
- ⊗ bewoners een kans geeft hun talenten te ontwikkelen en hun creativiteit te stimuleren; en
- ⊗ een middel biedt om nieuwe grenzen en structuren te leren kennen, omdat iedere vluchteling zichzelf ‘opnieuw moet uitvinden’ in het land van aankomst en zijn identiteit moet laten samenvloeien met de nieuwe omgeving” (Harleman 2017, p. 6).

Alhoewel er redelijk veel onderzoek is gedaan naar de impact van theater op het publieke domein in het algemeen (e.g. Millward 2017) en op het stimuleren van empathische gevoelens in het bijzonder (e.g. Nicholson 2014, zie ook paragraaf 1.5), is er zoals vermeld in Zina’s projectplan voor WijkSafari AZC (Harleman 2017) nog niet eerder onderzoek gedaan naar de daadwerkelijk (meetbare) impact van een WijkSafari. De in het projectplan van Zina geschetste effecten zijn slechts indrukken van Zina zelf. Om deze reden heeft het ministerie SZW besloten een impactmeting naar de effecten van WijkSafari AZC uit te (laten) voeren. Labyrinth Onderzoek & Advies heeft deze impactmeting de afgelopen maanden uitgevoerd. Voorliggende rapportage bevat de resultaten hiervan.

1.2 De methodiek van de WijkSafari en WijkSafari AZC

Hoewel elke editie van de WijkSafari³ anders uitpakt, volgt de voorstelling telkens een specifiek soort methodiek. Deze paragraaf licht deze toe, waarin begrippen worden geïntroduceerd die in de rest van deze rapportage worden gehanteerd.

Centraal in de WijkSafari staat het bouwen van bruggen middels de theatrale verbeelding van levensverhalen. Zina gelooft in écht contact, het “wezenlijk zien van de ander” (Harleman, 2) en het durven aangaan van de ontmoeting met de ander. Dit wordt uitgedragen in de voorstelling en staat centraal in het maakproces. Zina stelt hierbij dat de artistieke en theatrale aanpak van de WijkSafari van belang is: door juxtapositie en het theatraliseren van de werkelijkheid beoogt de WijkSafari het publiek te raken (Harleman 2017).

Het maakproces van de WijkSafari laat zich in drie fases opdelen: de ‘research-fase’, de ‘adoptieperiode’ (inclusief schrijf- en maakfase) en de voorstellingen. Tijdens de research-fase trekt Zina de wijk in om een sociale kaart van de wijk te maken. Hierbij legt Zina zoveel mogelijk contact met wijkbewoners en lokale organisaties. In dit proces sluiten vrijwilligers en organisaties zich aan bij de productie en worden potentiële deelnemers voor de adoptie of een andere rol in de voorstelling gevonden. Na deze verkennende fase volgt de adoptieperiode: een wijkbewoner neemt een acteur in adoptie. De adoptie beslaat een periode van twee weken waarin de acteur en de wijkbewoner intensief met elkaar samenleven. In WijkSafari AZC zijn acht adopties geweest, met totaal 12 adoptieouders. Sommige acteurs hadden meerdere ouders. Na de adoptie vindt het schrijf- en maakproces plaats. De ontmoetingen tussen de adoptiekoppels vormen de basis van de voorstelling: vanuit deze ontmoeting worden de scènes gecreëerd. In de derde fase, de fase van de voorstellingen, wordt de voorstelling uitgevoerd. Tijdens de voorstelling vormt de wijk het decor. Bezoekers worden door adoptiekoppels door de wijk geleid. Elk bezoekersgroepje wordt door twee koppels rondgeleid: tijdens de vier uur durende voorstelling worden de

---

³ Wanneer in dit rapport wordt geschreven over ‘de WijkSafari’, wordt daarmee bedoeld op alle tot nu toe uitgevoerde voorstellingen van Zina. Wordt er geschreven over ‘WijkSafari AZC’, wordt bedoeld op de voorstelling die rondom het AZC in Overvecht heeft plaatsgevonden en waar de impactmeting in deze rapportage over gaat. Bij citaten wordt hier soms van afgeweken aangezien deze letterlijk zijn overgenomen.

bezoekers in groepjes de eerste helft door een koppel meegenomen en halverwege ‘overgedragen’ aan een ander koppel. Hierdoor ontstaan 4 ‘routes’, waarbij elke bezoeker één van deze routes aflegt en dus eigenlijk maar een kwart van de voorstelling te zien krijgt. Aan het einde van de voorstelling komen alle bezoekers weer bij elkaar en biedt ‘de nazit’ ruimte aan bezoekers om met hapjes en drankjes na te praten over de voorstelling.

Door middel van promotie en publiciteit via diverse kanalen beoogt Zina een breed publiek te bereiken. Hierbij ziet Zina het generen van publiciteit niet alleen als instrument om toeschouwers naar de voorstelling te trekken maar ook als een middel om een publiek te bereiken dat niet als vanzelfsprekend theatervoorstellingen bezoekt. Door hen middels publiciteit te bereiken hoopt Zina hen toch te raken met wat ze doet.⁴ WijkSafari AZC is in de maanden mei en juni 2018 in totaal acht weken gespeeld: na een montageweek en een week van try-outs is de voorstelling zes weken lang, vier dagen per week, uitgevoerd. Voor de montageweek, wat de eerste publieksuitvoering van de voorstelling is, werden bekenden van Zina, personen en organisaties uit Overvecht die betrokken zijn geweest tijdens de *research* fase, en vrienden en familie van mensen die meewerken of -spelen uitgenodigd.⁵ Voor het reguliere programma kon men kaarten kopen via de Stadsschouwburg Utrecht. Naast het reguliere programma is een bezoek aan WijkSafari AZC door Zina als arrangement aangeboden aan organisaties en bedrijven (meer hierover in hoofdstuk 2).

Voor WijkSafari AZC is het onderzoeksteam van Zina tijdens de *research*-fase Overvecht ingetrokken om de lokale context – en vooral haar sociale verhoudingen – in kaart te brengen. In dit voorbereidende proces laat Zina zich leiden door wat ze tegenkomt, en worden de contouren van de voorstelling langzaam gevormd. Door langere tijd aanwezig te zijn en contact te leggen met *locals* heeft het team van Zina wijkbewoners (in dit geval asielzoekers en statushouders) geïdentificeerd om mee te spelen in de voorstelling. Het AZC en de levensverhalen van asielzoekers en statushouders stonden tijdens deze voorstelling centraal. Delen van de voorstelling werden uitgevoerd in het AZC en het AZC vormde tevens het punt waar alle bezoekers zich aan het einde van de voorstelling samenvoegden voor de slotscène en voor de nazit. Deze editie van de WijkSafari wijkt in dit opzicht enigszins af van andere edities, waarbij de wijk *in den brede* het decor van de voorstelling vormde. In deze voorstelling kwam de wijk (Overvecht) vooral in relatie tot het AZC aan bod. De centrale rol voor het AZC heeft zich gedurende de *research* fase en de adoptieperiode gaandeweg ontwikkeld, mede door de mogelijkheden die zich op het AZC voordeden (hier wordt verder op ingegaan in hoofdstuk 3 en 4).

Belangrijk onderdeel van de methodiek van de WijkSafari is volgens Zina ‘wederkerigheid’: de kans om door middel van theater sociale kennis op te doen over de manier waarop men samenleeft. Van nieuwkomers wordt verwacht dat ze in Nederland integreren. De vraag is in hoeverre van de ontvangende samenleving kan worden verwacht dat ze zich openstellen voor nieuwkomers. Bij WijkSafari AZC is Zina (zoals zij aangaven in een gesprek met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) van mening dat het zowel om het verhaal van nieuwkomers moet gaan als om dat van de (oorspronkelijke) wijkbewoners. Hierbij vindt Zina overigens wel dat vooral het verhaal van de nieuwkomers over de ontvangende samenleving onderbelicht is.

Bij WijkSafari AZC zijn een veelheid aan partijen betrokken, waarvan velen in de rest van deze rapportage aan de orde komen (**‘betrokkenen’**). Het gaat hierbij om:

- ⊙ **adoptieouders:** een bewoner die een acteur in adoptie neemt, in het geval van WijkSafari AZC zijn deze bewoners asielzoekers en statushouders;
- ⊙ **spelers:** de acteurs die in adoptie gaan bij een wijkbewoner. Samen met de wijkbewoners spelen zij de voorstelling;

---

⁴ WijkSafari AZC is in Overvecht aangekondigd met flyers en posters. Ook heeft een artikel gestaan in het buurtkrantje van Overvecht en een krantje van een kerk in Overvecht. WijkSafari AZC heeft verder aandacht gekregen in onder andere de Trouw, de Volkskrant, de Telegraaf, het NRC, de Theaterkrant, Duic, het Groot Nieuws Radio, het Ramadanjournaal, de Margriet van der Linden Show, en Een Vandaag en de Wereld Draait Door.

⁵

- ⊗ **deelnemers uit de wijk:** personen uit de wijk die een rol spelen in de voorstelling en/of hebben meegewerkt aan de productie;
- ⊗ **bezoekers:** alle daadwerkelijke bezoekers van de voorstellingen;
- ⊗ **wijkbewoners:** de bewoners van Overvecht;
- ⊗ **bewoners AZC:** de bewoners van het AZC aan de Einsteindreef;
- ⊗ **sleutelpersonen in de wijk:** personen die in de wijk Overvecht een rol spelen die relevant is voor WijkSafari AZC en een faciliterende rol gehad hebben, zoals welzijnswerkers, gemeenteambtenaren, maar ook medewerkers van het AZC/COA en van het gebouw waar Zina zich tijdens WijkSafari AZC in vestigde (De Dreef).

Waar wordt gesproken over **deelnemers**, worden daarmee de personen bedoeld die op welke manier dan ook een actieve rol in de voorstelling hebben gehad. Dit kan gaan om medewerkers van Zina, adoptieouders, of andere personen uit de wijk die een rol hebben gehad. Dit zijn niet de bezoekers (zie ook paragraaf 1.6).

De slotact op het plein bij het AZC

1.3 Doel- en vraagstelling

De focus bij de impactmeting lag op het verkrijgen van inzicht in de directe, indirecte, beoogde en onbeoogde effecten van WijkSafari AZC en haar werkzame bestanddelen. Hierbij stond de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welke beoogde en onbeoogde effecten (directe en indirecte) ervaren deelnemers, betrokkenen organisaties, en het publiek van WijkSafari AZC op het vlak van verbondenheid tussen mensen met verschillende culturele, etnische en/of religieuze achtergronden en door welke elementen van WijkSafari AZC worden deze volgens hen gecreëerd?

Hierbij is het van belang te benoemen dat gezien WijkSafari AZC bij de aanvang van de impactmeting reeds was gestart, er geen sprake was van een nulmeting en/of vergelijkingsmateriaal. Het onderzoek richtte zich zodoende op de ervaren impact: de ervaringen met WijkSafari AZC en de ervaren opbrengsten van verschillende betrokkenen, wijkbewoners en bezoekers. Zodoende kunnen er geen uitspraken worden gedaan over de werkzaamheid van het programma die berusten op een aantoonbaar oorzakelijk verband. Wel is het mogelijk vast te stellen hoe deze betrokkenen het project in zijn geheel dan wel de voorstelling waarderen en beoordelen, wat het in hun ervaring heeft opgeleverd, en wat zij beschouwen als de werkzame bestanddelen. Ook is de impactmeting kort na de uitvoering van de voorstellingen afgerond. Er kunnen op dit moment dus beperkt uitspraken worden gedaan over duurzame effecten op de middellange en lange termijn.

Voor de beantwoording van de hoofdvraag zijn onderstaande deelvragen geformuleerd, welke zijn gebruikt bij het verder vormgeven van de impactmeting:

1. Hoeveel en welke mensen uit de primaire doelgroep van WijkSafari AZC (bewoners AZC, asielzoekers en statushouders die in de wijk wonen en andere wijkbewoners), als ook mensen van buiten de wijk die de voorstellingen bezoeken, zijn door WijkSafari AZC bereikt en wat heeft dat voor effect op hen gehad?
  - a. Hoeveel statushouders, asielzoekers, wijkbewoners en bezoekers zijn er bij WijkSafari AZC betrokken geweest, en hoe verhouden hun achtergrondkenmerken zich tot de achtergrondkenmerken van alle in het AZC en Overvecht woonachtige asielzoekers en statushouders, bewoners van Overvecht en bezoekers van theater?
  - b. Welke directe, indirecte, beoogde en onbeoogde effecten heeft WijkSafari AZC op deze groepen gehad, specifiek op het gebied van kennis over en begrip voor elkaars achtergrond, positie en drijfveren, inlevingsvermogen in de ander en reflectie op het eigen gedrag tegenover de ander?
2. Heeft WijkSafari AZC ook effect op mensen die er niet aan deelnemen en zo ja, wat is dit effect?
3. Wat is de spin-off van WijkSafari AZC in bredere zin?
  - a. Wat is op institutioneel niveau⁶ het effect van WijkSafari AZC?
  - b. In hoeverre zorgt het voor meer verbinding tussen organisaties en bevordering van wederzijds begrip?
  - c. Wat is het effect van WijkSafari AZC op de visie en het beleid van lokale organisaties binnen en buiten de wijk, als ook de gemeente?
4. Wat zijn binnen de methodiek van WijkSafari AZC en de verschillende elementen daarbinnen de werkzame bestanddelen die bijdragen aan deze effecten?
5. Wat is de invloed van de maatschappelijke context⁷ op deze effecten?

1.4 Onderzoekopzet

Om inzicht te krijgen in de ervaringen van betrokkenen zijn verschillende onderzoeksmethoden ingezet, waarmee een zo breed mogelijk beeld kan worden geschetst van de impact van WijkSafari AZC. Zo is er gebruik gemaakt van:

- ⊗ Participerende observatie
- ⊗ Diepte-interviews met betrokkenen
- ⊗ Bezoekersenquête
- ⊗ Bewonersenquête
- ⊗ Focusgroep adoptieouders
- ⊗ Analyse bestaande data

Door de combinatie van methoden en doelgroepen bij de verschillende onderdelen van het onderzoek, wordt een beeld gegeven van de effecten (tot nu toe) en de ervaringen van verschillende betrokkenen. Hieronder worden de verschillende methoden en onderdelen nader uiteengezet.

Participerende observatie en diepte-interviews

Voor de participerende observatie hebben twee onderzoekers van Labyrinth een dag bij Zina en in en om De Dreef (het gebouw waar Zina zich tijdens WijkSafari AZC had gevestigd, pal naast het AZC) doorgebracht. Daarnaast hebben onderzoekers van Labyrinth tijdens de montageweek de voorstelling bezocht en heeft

⁶ Hieronder vallen lokale maar ook landelijke instituties, organisaties en (staats)instellingen. In de context van dit onderzoek is vooral gekeken naar maatschappelijke en gemeentelijke instanties binnen de wijk Overvecht en/of binnen Utrecht.

⁷ De huidige situatie en recente gebeurtenissen in de wijk, stad of in de maatschappij in meer brede zin, die betrekking hebben op de thematiek waar WijkSafari AZC zich mee bezighoudt. Hierbij kan worden gedacht aan een wijziging in het landelijke beleid opvang asielzoekers maar ook het sluiten van een wijkcentrum in de buurt.

Labyrinth de verdiepingssessies voor organisaties bijgewoond. Deze verdiepende sessies zijn door Zina opgezet voor organisaties die de voorstelling bezochten (meer hierover in paragraaf 2.3). Labyrinth heeft drie van deze zes sessies bijgewoond.

Voor de diepte-interviews zijn gedurende de complete duur van de impactmeting 20 gesprekken gevoerd. Het ging hier vooral om deelnemers uit de wijk, lokale professionals en bewoners. Er zijn acht diepte-interviews gehouden met wijkbewoners en professionals die dichtbij de productie van de voorstelling stonden. Daarnaast zijn twaalf (kortere) interviews gehouden met deelnemers uit de wijk. Deze zijn uitgevoerd door twee onderzoekers die de route van WijkSafari AZC “achter de schermen” hebben afgelegd en na afloop van de voorstelling op de route gesprekken hebben gevoerd met personen die een rol speelden in de voorstelling. Een compleet overzicht van de geïnterviewde personen wordt gegeven in bijlage 4. De gehanteerde topiclijst is opgenomen in bijlage 3.

Bezoekersenquête

Om de bezoekers van WijkSafari AZC te bevragen is een enquête gehouden. Deze was tweeledig: allereerst zijn tijdens de ‘nazit’ interviews van Labyrinth aanwezig geweest om een korte vragenlijst onder bezoekers af te nemen. Hierbij is vooral gevraagd naar het e-mailadres van de bezoeker, om hem of haar een langere, online vragenlijst toe te sturen. Daarnaast is gevraagd de voorstelling in drie woorden te omschrijven, en naar een moment in de voorstelling die er voor de bezoeker uitsprong, en waarom deze eruit sprong. De langere vragenlijst is tevens uitgezet onder bezoekers van de montagevoorstellingen (via e-mailadressen bekend bij Zina) en het verdiepingsprogramma (door Labyrinth zelf gecontacteerd via contactpersonen bij de betreffende organisaties). De bezoekers van het verdiepingsprogramma hebben nog een aantal aanvullende vragen over de impact op hun organisatie gekregen. De gehanteerde vragenlijst is opgenomen in bijlage 1.

Bewonersenquête

Ook onder bewoners van Overvecht is een enquête gehouden. Hiervoor zijn 2.000 bewoners in de straten rondom het AZC door middel van een brief uitgenodigd om een online vragenlijst in te vullen. Na deze schriftelijke uitnodiging zijn interviewers van Labyrinth langs de deuren gegaan om de online respons aan te vullen. Omdat de respons lager uitviel dan gehoopt, is ervoor gekozen om ook op bepaalde locaties (een kruispunt nabij het AZC en in het winkelcentrum van Overvecht) op straat passanten – mits zij in Overvecht woonden – te interviewen. Als onderdeel van de bewonersenquête zijn ook bewoners van het AZC met een aparte vragenlijst bevestigd. De vragenlijst is daarnaast ook nog uitgezet onder lokale organisaties (zie bijlage 4). De gehanteerde vragenlijsten zijn opgenomen in bijlage 2.

Focusgroep gesprek en bestaande data

Aan het einde van de impactmeting is een groepsgesprek met zes adoptieouders gehouden.⁸ Omdat deze adoptieouders uiteenlopende achtergronden hadden en talen spraken, is ervoor gekozen adoptieouders te selecteren die de Engelse taal voldoende machtig waren om het gesprek in het Engels te voeren. Tabel 4.3 in bijlage 4 toont een overzicht van de uiteindelijke deelnemers. Het gesprek vond plaats op een centrale locatie in de wijk. Er is bewust gekozen om deze op ‘neutraal’ terrein en niet in de buurt van het AZC te houden, om zo veel mogelijk ‘afstand’ te kunnen nemen van de materie.

Ook is er voor de impactmeting gebruik gemaakt van bestaande data, waaronder publiciteit rondom WijkSafari AZC en door de Stadsschouwburg Utrecht (die de kaartverkoop voor de voorstellingen verzorgde) beschikbaar gestelde anonieme gegevens van de bezoekers van de voorstellingen.

---

⁸ In de onderzoeksopzet is de keuze gemaakt voor één groepsgesprek met de adoptieouders. Hiervoor is gekozen met het oog op de onderzoeksvragen, waarin een focus ligt op het bereik en de impact op personen *van buiten* theaterroedel Adelheid&Zina. Om deze reden ligt de focus op bezoekers, spelers en deelnemers uit de wijk, en andere betrokkenen uit de wijk. Dit betekent wel dat met dit onderzoek de impact op de spelers (de acteurs die in adoptie gegaan zijn) en de makers van Zina niet inzichtelijk gemaakt is.

1.5 Theoretisch kader

Lokale effecten van asielzoekerscentra

Met de verhoogde instroom van asielzoekers uit met name Syrië en de daarmee gepaard gaande toename van (nood)opvanglocaties is er de afgelopen jaren in de (lokale) politiek en het publieke debat veel discussie geweest over de effecten van AZC's in een wijk. Daarbij is er angst voor verhoogde onveiligheid, daling van huizenprijzen en algehele achteruitgang van de leefbaarheid. Er zijn diverse voorbeelden van wijken waar bewoners demonstreerden tegen de komst van een AZC en de daarbij behorende asielzoekers (e.g. RTL Nieuws 2016a, RTV Utrecht 2016).

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de daadwerkelijke effecten van een AZC in een wijk en de houding van wijkbewoners op het moment dat een AZC en asielzoekers zich in een wijk vestigen (e.g. Achbari et al. 2017, Kanne et al. 2015). Uiteindelijk gaat het hierbij niet enkel om zaken als het effect op de veiligheid, maar ook om hoe nieuwkomers kunnen integreren in de wijk en de maatschappij. Voorbeeld van beleid op dit vlak is het steeds vaker stimuleren van asielzoekers bij het doen van vrijwilligerswerk (e.g. Rozema et al. 2016). Er zijn ook verschillende projecten ter bevordering van de integratie van statushouders en wederzijdse ontmoeting die vanuit de maatschappij zelf tot stand zijn gekomen.⁹ Vanuit de gedachte van deze ontmoeting tussen nieuwe wijkbewoners (statushouders) en bestaande wijkbewoners is ook het project WijkSafari AZC ontstaan.

Kunst, cultuur en theater als sociaalmaatschappelijk instrument

Met haar methodiek en theatrale aanpak beoogt de WijkSafari bruggen te bouwen en verbinding te creëren. In de voorstelling staan ontmoetingen, en het elkaar écht zien, centraal. De adoptiemethodiek tracht een ontmoeting te creëren tussen mensen die elkaar anders nooit zouden zien. Het publiek wordt getuige van de het bijeenkomen van deze leefwerelden, en door de "creativiteit, gelaagdheid, de openheid en de raadselachtigheid van het proces" (Harleman 2017, p. 7) tracht Zina duurzame verbindingen tussen mensen te creëren. De WijkSafari is hiermee een theatervoorstelling die sociale impact beoogt.

Zowel internationaal als binnen Nederland zijn er verschillende studies uitgevoerd naar de sociale effecten van kunst- en cultuurprojecten. Vanuit onder andere de sociologie en sociale geografie is onderzoek gedaan naar de sociale impact van kunst- en cultuurinterventies binnen gemeenschappen en wijken en de rol van kunst en cultuur in stedelijke vernieuwing. Studies wijzen onder andere op het vermogen van kunst om de maatschappij een spiegel voor te houden en zodoende sociale verhoudingen ter discussie te stellen (Smulders 2011). Cultuur is per definitie een afspiegeling van de sociale context waar ze uit voortkomt: ze is een reflectie van maatschappelijke praktijken (Alexander 2003 in Smulders 2011). Hoewel cultuur hiermee een krachtig instrument kan zijn, blijkt uit de voorgenoemde literatuur dat het moeilijk is concrete en tastbare effecten te vangen.

Toch zijn hiertoe pogingen gedaan, veelal door middel van *case-studies* van één of meerdere kunst- of cultuurprojecten. Een aantal van deze studies (e.g. Matarasso, F., 1997 en Trienekes, S., 2011) richt zich op *community-art*: kunst waarbij kunstenaars met wijkbewoners samenwerken in wijkgerichte projecten waarbij participatie centraal staat. De WijkSafari, waarin theatermakers zich in een wijk vestigen en samen met wijkbewoners een voorstelling maken, kan ook als een vorm van *community-art* beschouwd worden. Studies hiernaar zijn vooral te vinden binnen de Angelsaksische literatuur. Uit een aantal studies (e.g. T. Newman, K. Curtis en J. Stephens 2003, Matarasso, 1997) blijken positieve effecten op individueel niveau, op de sociale vaardigheden, eigenwaarde en de individuele creativiteit van deelnemers. Op gemeenschapsniveau laten studies zien dat culturele interventies een positief effect kunnen hebben op thema's als sociale cohesie, publieke familiariteit en zachte burgerschapsvaardigheden (Trienekes 2011). Een belangrijke studie is Matarasso's (1997) *Use or Ornament? The Social Impact of Participation in Art Programmes*. In de studie wordt geconcludeerd dat

⁹ Bijvoorbeeld: refugeestartforce.eu of welkomutrecht.nu.

participatie zorgt voor vergroting van zelfvertrouwen, overdraagbare vaardigheden en creativiteit van individuen (Matarasso 1997, in Smulders 2011). Ook wijst hij op de bijkomende versterking van het sociale leven van individuen door het aangaan van vriendschappen, betrokkenheid bij de gemeenschap en het plezier dat bij deelname komt kijken. Matarasso stelt dat cultuurprojecten er hiermee aan kunnen bijdragen dat mensen weer in hun kracht komen (Smulders 2011).

Ook in Nederland is onderzoek gedaan naar de effecten van culturele interventies in wijken. In “Culturele interventies in krachtwijken” (Trienekes et al. 2011) worden de sociale effecten van drie *community art* projecten in verschillende Amsterdamse wijken bestudeerd. Het onderzoek concludeert dat culturele interventies een bindende kracht kunnen hebben op institutioneel niveau, door uiteenlopende partijen bij elkaar te brengen en daarnaast effecten te sorteren op deelnemers en op de wijk. Met betrekking op het eerste wijst het onderzoek op het belang van het betrekken van lokale partijen en het hiermee creëren van een bedding in een wijk. Met betrekking tot dit laatste wijst de studie op de sociale dynamiek die ontstaat onder actief betrokkenen: er gaat een activerende werking uit van de activiteiten, buurtbewoners vinden een bezigheid, het trekt hen naar buiten en laat hen plezier, trots, en soms ook verwondering en meer zelfvertrouwen ervaren (Trienekes, 2011).

Vanuit onder andere cultuurstudies en theaterwetenschappen is ook onderzoek verricht specifiek naar de impact van theater. In zijn onderzoek naar gemeenschapstheater ziet Millward (2017) effecten op het zelfvertrouwen van deelnemers en op hun vermogen tot het leggen van sociaal contact. Een belangrijk werk over de sociale impact van theater is Nicholson’s *Applied drama: The Gift of Theatre*. In dit boek beargumenteert ze dat *applied theater* mensen in staat stelt om buiten het alledaagse en gewone te treden, en dat door de esthetiek van drama en theater nieuwe inzichten gewonnen kunnen worden in de sociale en culturele praktijken van het leven (Nicholson 2005 in Gallagher 2010). Andere studies gaan in op het vermogen van theater om sympathie en empathische gevoelens te stimuleren (e.g. Nicholson 2014). Theater is een exploratie van de mens: het reflecteert op emoties, menselijk gedrag en menselijk optreden (Dewey 2014). Theatrale verbeeldingen wekken emoties op bij de toeschouwers en toeschouwers leven zich in de karakters naar wie ze kijken. Mede door het opwekken van emoties kan de toeschouwer zich in de schoenen van ‘de ander’ plaatsen. Studies binnen o.a. de theaterwetenschappen gaan in op de methodiek van theater, de manieren waarop door esthetiek en theatrale verbeelding emoties opgewekt worden en hoe dit sympathie en empathie stimuleert (e.g. Boerner & Jobst 2013, Pradier, 2011.).

Overvecht, AZC en Plan Einstein

Zoals gezegd speelt WijkSafari AZC zich af in en rondom een AZC aan de rand van de Utrechtse wijk Overvecht. Overvecht is een naoorlogse hoogbouwwijk, die wordt gekenmerkt door een hoge concentratie van sociale woningbouw, veel groen en een ruime opzet. De bewoners van de wijk kennen een verscheidenheid aan culturele achtergronden. Zo kent de wijk binnen Utrecht het hoogste percentage inwoners met een migratieachtergrond, het hoogste percentage inwoners dat is geboren in een door de overheid erkend vluchtelingenland of -gebied en zou de wijk naar verluid 170 verschillende nationaliteiten kennen (Rietbergen 2017). Hiernaast kent de wijk relatief veel werkloosheid, veel bewoners die niet rond kunnen komen en laagopgeleiden, hoge onveiligheidsgevoelens, lage cultuurparticipatie en lage tevredenheid over cultuuraanbod in de buurt. Ook staat de wijk zoals beschreven bekend om de relatief slechte gezondheid van haar bewoners (RTL Nieuws 2015). Hierbij moet worden opgemerkt dat de wijk relatief veel ouderen kent. Tabel 1 toont een meer gedetailleerd overzicht van relevante achtergrondgegevens.

Tabel 1: Achtergrondgegevens Overvecht

	Overvecht	Utrecht
% sociale woningbouw (2013)	71	39
% 65-plussers (2018)	15	10
% personen geboren in vluchtelingenland of -gebied (2018)	7	3
% actief vrijwilliger (2017)	33	40
% verantwoordelijk voor buurt (2015)	75	84
% actief in buurt (2017)	27	28
% dat wel eens een praatje maakt met mensen uit de buurt (2017)	86	90
% dat helpt bij buurtpreventie (2018)	10	10
% dat helpt op school, bij buurthuis of een sportvereniging (2018)	10	15
% dat helpt bij het organiseren van een buurtfeest (2018)	4	9
% dat helpt bij de zorg of hulp aan buurtbewoners (2018)	13	11
% werkzoekenden (2014)	15	7
% dat niet rond komt (2017)	13	6
% doorstroom naar HAVO/VWO (2017)	36	53
% sociaal geïsoleerd (2017)	14	8
% dat zich gediscrimineerd voelt in het afgelopen jaar (2017)	22	14
% matig tot slecht ervaren gezondheid (2016)	42	23
% dat zich wel eens onveilig voelt in eigen buurt	48	30
% afgelopen jaar toneel of dans bezocht	18	29
% tevreden over cultuuraanbod in de buurt	27	47

Bron: Gemeente Utrecht 2018a

De wijk werd in 2007 door minister Vogelaar benoemd tot een van de 'Krachtwijken'. In deze wijken werden tijdens de kabinetsperiode Balkenende IV vanuit de landelijke overheid extra investeringen gedaan om de stapeling van sociale, fysieke en economische problemen aldaar proberen op te lossen. Hierbij werd samengewerkt met alle lokale overheden en instanties als woningcorporaties (zie Gent et al. 2007, Musterd et al. 2009, Slob et al. 2008). Dit had tot gevolg dat door de gemeente en woningcorporaties een breed scala aan initiatieven en projecten werd opgezet, velen onder de noemer 'Echt Overvecht'¹⁰. De afgelopen jaren kwam er hier en daar kritiek op de tijdelijke aard van deze aanpak, omdat op het moment dat incidentele subsidies ophielden de zogenaamde 'projectencarroussel' tot stilstand kwam (Gilthay Veth 2009, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2012). Mede om deze reden is op gemeentelijk niveau besloten om na het afbouwen van de krachtwijkenbudgetten, opnieuw in de wijk te investeren, onder de naam 'De Versnelling van Overvecht' (Gemeente Utrecht 2017).

De plaatsing van een AZC aan de Einsteindreef in Overvecht leidde in 2016 tot grote protesten. Het gebouw werd met leuzen beklad, een anti-AZC Facebookgroep werd opgericht en op de informatieavonden die door de gemeente georganiseerd werden ontstond onrust (RTV Utrecht 2016). Naast angst voor onveiligheid speelden ook het gevoel dat Overvecht al genoeg problemen heeft en dat er faciliteiten voor vluchtelingen gecreëerd werden terwijl er te weinig voor wijkbewoners gedaan werd. Op de bewonersbijeenkomst vroegen bewoners

¹⁰ Zie www.echtovervecht.nl

onder andere “blijft er nog geld over voor onze jongeren en ouderen?” en “wat is de tegenprestatie voor Overvecht?” (NRC 2016). Als antwoord op deze weerstand heeft de gemeente Utrecht een beleid opgezet waarbij het AZC niet alleen faciliteiten biedt voor asielzoekers, maar ook voor wijkbewoners. Met “Plan Einstein” (de naam die aan deze aanpak gegeven is) biedt het AZC naast huisvesting aan asielzoekers ook huisvesting aan jongeren uit de wijk. Verder is er een ontvangstruimte, de *incubator*, die zowel open is voor asielzoekers als wijkbewoners en worden cursussen aangeboden aan wijkbewoners en asielzoekers. Het project heeft een Europese subsidie gekregen in het kader van het *Urban Innovative Actions (UIA)* initiatief. Een externe evaluatie wordt uitgevoerd door een team van Oxford University en University of Roehampton¹¹.

1.6 Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk gaat in op de effecten van WijkSafari AZC volgens de direct betrokkenen (bezoekers van de voorstellingen, adoptieouders, direct betrokken sleutelpersonen in de wijk). Hoofdstuk 3 gaat in op de bredere impact van WijkSafari AZC. Hoofdstuk 4 behandelt het antwoord op de vraag welke elementen van WijkSafari AZC volgens de betrokkenen werkzame bestanddelen zijn die bijdragen aan deze effecten. Hoofdstuk 5 sluit af met een conclusie en een beantwoording van de onderzoeksvraag en alle deelvragen. In bijlagen zijn de gebruikte vragenlijsten en een overzicht van de geïnterviewde personen opgenomen.

- * Door afrondingsverschillen kan het voorkomen dat totalen niet precies op 100% uitkomen;
- * n = het aantal respondenten dat de vraag heeft beantwoord. Dit kan per vraag verschillen;
- * Indien respondenten meerdere antwoorden op een vraag konden geven, kan het zijn dat de totale percentages niet uitkomen op 100%, maar hoger. Het gaat immers om het percentage van de *respondenten* dat iets vindt, niet om het percentage van het aantal *antwoorden* dat gegeven is. Indien het gaat om een dergelijke vraag waar meerdere antwoorden mogelijk zijn (multipel respons), dan wordt dit aangegeven bij de betreffende figuurtitel.
- * De resultaten van dit onderzoek dienen met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd en gegeneraliseerd naar de totale populatie. Dit, omdat er geen gepersonaliseerde en gestratificeerde steekproef is getrokken. Er is dus geen sprake van een zuivere steekproef, waarbij zelfselectie¹² een rol speelt. Tevens kunnen de achtergrondkenmerken van de ondervraagde respondenten afwijken van de totale populatie. Om voorgaande redenen dienen generalisaties naar de totale populatie met enige voorzichtigheid te worden gedaan.
- * De data over de impact is verzameld in een relatief korte periode tijdens en na de voorstellingen. Eventuele ‘duurzame’ effecten, kunnen derhalve (nog) niet goed gemeten worden en vallen per definitie buiten de scope van deze impactmeting.
- * Er is ook geen sprake van een zuivere impactmeting door middel van een 0- en 1-meting, aangezien de impactmeting is gestart nadat WijkSafari AZC in Overvecht is neergestreken. Voor wat betreft het meten van de effecten was het onderzoek dan ook afhankelijk van de gepercipieerde mentaliteitsverandering bij de betrokkenen, in de zin dat hen is gevraagd of er door toedoen van WijkSafari AZC een verandering tussen de situatie voor en na de voorstellingen is opgetreden.
- * Bij een impactmeting als deze, waarbij relatief ‘dicht’ op de interventie onderzoek wordt gedaan (o.a. door middel van participerende observatie), dient de onderzoeker zich bewust te zijn van het effect dat hij zelf heeft op hetgeen wordt onderzocht. De onderzoekers van Labyrinth hebben hierbij continu gereflecteerd op hun rol en positie in en invloed op het veld, waarbij deze invloed waar mogelijk is geminimaliseerd.

¹¹ De evaluatie wordt gepubliceerd op de website van COMPAS: <https://www.compas.ox.ac.uk/project/utrecht-refugee-launchpad/>

¹² Zelfselectie is het mechanisme waardoor objecten door hun eigen gedrag of keuze de kans beïnvloeden dat zij in een steekproef terechtkomen, waardoor deze steekproef select wordt (Ensie.nl 2017).

2 De impact volgens direct betrokkenen

De hoofdvraag van deze impactmeting kijkt naar de ervaren effecten van deelnemers, betrokken organisaties, en het publiek van WijkSafari AZC. Hierbij richt de eerste deelvraag zich op de primaire doelgroep van WijkSafari AZC (bewoners van het AZC, statushouders/AMA's die in de wijk wonen, en andere wijkbewoners) én de bezoekers van de voorstellingen. Hoeveel en welke mensen heeft WijkSafari AZC bereikt en wat zijn de ervaren effecten voor deze groepen (deelvraag 1)? Hiernaast richten twee deelvragen zich op de bredere impact van WijkSafari AZC: wat is de impact op niet-deelnemers (deelvraag 2) en in hoeverre zijn er institutionele effecten waar te nemen (deelvraag 3)?

Bij presentatie van de resultaten is onderscheid gemaakt tussen impact op *direct betrokkenen* (bezoekers van de voorstellingen, adoptieouders, direct betrokkenen uit de wijk) waarvan de resultaten in dit hoofdstuk worden weergegeven, en de bredere impact van WijkSafari AZC (deelvraag 4 en 5), die in het volgende hoofdstuk aan de orde komen.

2.1 De direct betrokkenen

In het directe bereik van WijkSafari AZC zitten de bezoekers van de voorstelling, de adoptieouders, de spelers en makers, en de deelnemers uit de wijk die hebben meegewerkt aan de productie of een rol hebben gehad in de voorstelling. In deze impactmeting zijn de effecten onderzocht op drie groepen die direct betrokken zijn: de bezoekers, de adoptieouders, en de deelnemers uit de wijk. In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens de impact op deze groepen uiteengezet. Hier volgt eerst een korte overzicht van het bereik van WijkSafari AZC.

- ⊙ Het totaal aantal bezoekers van WijkSafari is ongeveer 2470¹³. Hierin zitten bezoekers van de montagevoorstelling (3 voorstellingen, ongeveer 240 bezoekers), bezoekers van de try-outs en reguliere voorstellingen (ongeveer 1850), en bezoekers die met een organisatie de Wijkafari bezocht hebben (ongeveer 380).
- ⊙ Aan WijkSafari AZC hebben 12 adoptieouders meegedaan. Naast de locatiemanager van het AZC hebben 11 asielzoekers en statushouders als adoptieouder meegedaan, waarvan 3 bewoners van het AZC in Overvecht, 2 bewoners van het AZC in Oog in Al, en 2 statushouders die in Overvecht wonen.
- ⊙ Deelnemers uit de wijk hebben een rol gehad in de voorstelling of meegewerkt aan de productie. Dit zijn onder andere wijkbewoners en organisaties zoals een vrijwilligersorganisatie, een supermarkt, en een wasserette en de Volksmoestuin geweest.
- ⊙ Aan WijkSafari AZC hebben 8 acteurs als speler meegespeeld. Hiernaast hebben onder andere een research team, een artistiek team (met onder andere het hoofd regie en dramaturgie), een regieteam (met meerdere regieassistenten) en een productieteam (met onder andere een hoofd productie en drie productieassistenten) meegewerkt aan WijkSafari AZC.

In de volgende secties worden achtereenvolgens de impact volgens bezoekers, adoptieouders, en deelnemers uit de wijk uiteengezet.

2.2 De bezoeker van WijkSafari AZC

Om een beeld te krijgen van het profiel van de bezoeker van WijkSafari AZC kan allereerst gekeken worden naar de reguliere bezoekers van de voorstellingen, waarvoor de kaartverkoop verliep via de Utrechtse Stadsschouwburg. De kaarten voor WijkSafari AZC waren binnen een kleine twee maanden uitverkocht.

---

¹³ De WijkSafari is in totaal 31 keer uitgevoerd. Elke voorstelling is voor ongeveer 80 bezoekers opgevoerd. Aantallen hier zijn gebaseerd op de aanmeldingen voor de voorstellingen. Voor de bezoekers van de montage voorstellingen en de organisaties moet, aldus Zina, rekening gehouden worden met 10% minder opkomst. Dat is niet meegenomen in deze aantallen.

In totaal zijn er via dit kanaal 1405 kaarten verkocht. Labyrinth heeft inzicht gekregen in de achtergrondgegevens van de 596 'kaartkopers', dat wil zeggen de personen die via de Stadsschouwburg een of meerdere kaarten hebben aangeschaft.¹⁴ Naast de gegevens van de kaartkopers, zijn ook achtergrondgegevens bekend van de bezoekers die achteraf online de bezoekersenquête hebben ingevuld (hieronder 'invullers' genoemd). Alhoewel niet met zekerheid kan worden gezegd of deze achtergrondgegevens overeen komen met alle bezoekers, geeft het samen wel een goed beeld.

Van de 596 kaartkopers is 82% vrouw, van de invullers is dit 74%. Dit is, vergeleken met een gemiddelde theaterbezoeker (zie Foekema 2008), extreem hoog. De gemiddelde leeftijd ligt voor de kaartkopers op 50,9 jaar oud en voor de invullers op 50,1 jaar oud, waarbij moet worden opgemerkt dat van slechts de helft van de kaartkopers de leeftijd bekend is. Onderstaande tabel toont de verdeling per leeftijdsgroep, afgezet tegen hoe dit bij een gemiddelde theatervoorstelling (toneel, mime) in Nederland is. Deze vergelijking geeft een indicatie dat er bij WijkSafari AZC relatief veel kaartkopers tussen de 50 en 60 jaar oud zijn en relatief weinig tussen de 12 en 30.

Tabel 2: Verdeling leeftijdsgroepen kaartkopers (in jaren)

	12-29	30-39	40-49	50-59	60+
WijkSafari AZC kaartkopers (n = 298 ¹⁵)	10%	11%	16%	35%	28%
WijkSafari AZC invullers (n = 415)	13%	11%	18%	32%	28%
Gemiddelde bezoekers toneel en mime Nederland (Bron: Foekema 2008)	16%	13%	16%	25%	30%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Ook de woonplaats van de kaartkopers is bekend. Van alle kaartkopers komt 29% uit Utrecht en 21% uit Amsterdam. Bij de invullers is dit 33% resp. 16%. Bij de andere helft van de kaartkopers is totaal geen concentratie in een bepaalde plaats te constateren. Na Amsterdam volgt bij de kaartkopers Hilversum met slechts 3%. Wel is het zo dat ongeveer 75% van de kaartkopers uit de Randstad afkomstig is (bij deze berekening is een ruim gekozen afbakening van de Randstad gehanteerd).

Als wordt gekeken naar de spreiding van de uit Utrecht afkomstige bezoekers, valt op dat slechts 8 van de 170 kaartkopers (5%) uit Overvecht komt. Bij de invullers was dit een stuk hoger, namelijk 12%. Het is waarschijnlijk dat dit met zelfselectie¹⁶ te maken heeft. Onderstaande tabel toont de verdeling van de Utrechtse kaartkopers en invullers naar wijk. Hieruit valt te concluderen dat de Utrechtse bezoekers vooral kwamen uit de wijken Noordoost (28% resp. 22%, o.a. Wittevrouwen en Vogelenbuurt), Oost (18% resp. 16%, o.a. Buiten-Wittevrouwen en Oudwijk) en West (14% resp. 12%, o.a. Lombok).

¹⁴ Gemiddeld heeft men dus 2,4 kaarten gekocht.

¹⁵ Slechts van de helft van de kaartkopers is de leeftijd bekend.

¹⁶ Zie voetnoot 12.

Tabel 3: Verdeling Utrechtse kaartkopers naar wijk (n = 169)

	% Kaartkopers	% Invullers
Centrum	12%	14%
Leidsche Rijn	5%	2%
Noordoost	28%	22%
Noordwest	5%	4%
Oost	18%	16%
Overvecht	5%	12%
Vleuten-De Meern	0%	5%
West	14%	12%
Zuid	10%	7%
Zuidwest	5%	6%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Aan de bezoekers die de online vragenlijst hebben ingevuld is ook naar hun geboorteland en dat van hun vader en moeder gevraagd, om zo te onderzoeken in hoeverre de voorstelling is bezocht door bezoekers met een niet-Nederlandse migratieachtergrond achtergrond. Uit de antwoorden op deze vraag blijkt dat 5% van de invullers buiten Nederland is geboren. De landen van geboorte lopen hierbij enorm uiteen. Slechts een enkeling is in de 'traditionele' migratielanden (Marokko, Turkije, Suriname en Nederlandse-Antillen) of de landen van waaruit de laatste jaren een grote vluchtelingenstroom op gang is gekomen (Syrië, Eritrea, Iran, Irak, Somalië en Afghanistan) geboren. Meer dan twee keer zoveel invullers (11%) heeft een of twee ouders die buiten Nederland zijn geboren. Ook hierbij lopen de landen van herkomst zeer uiteen en zijn de invullers met een ouder uit de 'traditionele' migratielanden, of de landen van waaruit de laatste jaren een grote vluchtelingenstroom op gang is gekomen, op één hand te tellen.

Als laatste achtergrondkenmerk is in de online vragenlijst nog gevraagd naar het opleidingsniveau. Uit de verdeling van de antwoorden blijkt dat 86% van de invullers een diploma in het hoger onderwijs (HBO of WO) heeft behaald. Ter vergelijking: in Utrecht ligt dit percentage op 52% (Gemeente Utrecht 2018b) en in de wijk Overvecht op 31% (Ammeraal 2015).

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de bezoeker van WijkSafari AZC relatief vaak vrouw is, uit Utrecht of Amsterdam komt, in Nederland is geboren en ouders heeft die in Nederland zijn geboren en hoogopgeleid is. Van de bezoekers uit Utrecht komt een relatief groot deel uit de meer 'welgestelde' wijken van de stad als Noordoost, Oost en West.¹⁷

De bezoekers is in de online vragenlijst tevens gevraagd of dit de eerste WijkSafari was die ze hadden bezocht. Bij 77% van de invullers was dit het geval. Bijna een kwart (23%) van de invullers had eerder een voorstelling van de WijkSafari bezocht. Ook is gevraagd hoe vaak men gemiddeld per jaar naar een theatervoorstelling gaat. Uit de antwoorden blijkt dat de men gemiddeld 7 keer per jaar naar het theater gaat. Ter vergelijking: een gemiddelde Nederlander gaat iets meer dan 1 keer per jaar naar een voorstelling, waarvan maar een klein deel een theater is (CBS 2018). De bezoekers is vervolgens gevraagd om welke reden men WijkSafari AZC heeft bezocht. Tabel 4 toont hierbij de verdeling van de antwoorden. Hieruit valt te concluderen dat de redenen om een voorstelling te bezoeken behoorlijk uiteen lopen. De meest genoemde antwoorden zijn 'het AZC als locatie en het thema vluchtelingen spraken me aan' (50%), 'theater gebaseerd op het echte leven van mensen sprak me aan' (33%), 'betrokkenheid van wijkbewoners in het theaterstuk sprak me aan' (28%) en 'ik ben eerder naar

¹⁷ In hoofdstuk 3 wordt verder ingegaan op het bereiken van een divers publiek.

een voorstelling Adelheid Roosen en/of Zina geweest' (24%). Negen procent van de invullers gaf (nog) een andere reden (vaak dat ze de voorstelling voor hun verjaardag hadden gekregen).

Tabel 4: Redenen om WijkSafari AZC te bezoeken (n = 443, meerdere antwoorden mogelijk)

	% invullers
Het AZC als locatie en het thema vluchtelingen spraken me aan	50%
Overvecht als locatie sprak me aan	23%
Het leek me leuk om naar een theatervoorstelling op locatie te gaan	19%
Theater gebaseerd op het echte leven van mensen sprak me aan	33%
Betrokkenheid van wijkbewoners in het theaterstuk sprak me aan	28%
Een bekende van me (niet een van de acteurs) heeft meegewerkt	8%
Ik kende één of meerdere acteurs persoonlijk	6%
Ik kende één of meerdere acteurs, maar niet persoonlijk	1%
Ik ben eerder naar een voorstelling Adelheid Roosen en/of Zina geweest	24%
Ik ga vaak naar culturele evenementen, maar niet naar een voorstelling Adelheid Roosen en/of Zina. Het leek me leuk dit	8%
Ik ging met iemand mee	16%
Ik heb WijkSafari AZC met het bedrijf of de organisatie waar ik werk bezocht	14%
Anders, namelijk:	9%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

De bezoekers is ook een aantal vragen gesteld over hun attitude ten opzichte van vluchtelingen¹⁸, de vestiging van AZC's en de wijk Overvecht en haar inwoners. Uit de verdeling van de antwoorden op deze vragen valt een aantal zaken op te maken, namelijk dat van de invullers¹⁹:

- ⊙ 58% zich het lot van vluchtelingen 'heel erg' aantrekt en 40% een beetje, samen 98%;
- ⊙ 31% vindt dat Nederland veel meer vluchtelingen zou moeten opvangen, 40% iets meer en 26% niet meer en niet minder. Slechts 3% vindt dat Nederland minder vluchtelingen op zou moeten vangen;
- ⊙ 9% in een wijk woont waar een AZC is gevestigd, waarvan 87% hier positief en 3% hier negatief tegenover staat;
- ⊙ 91% in een wijk woont waar geen AZC is gevestigd, waarvan 65% er positief en 1% er negatief tegenover zou staan als er een AZC in hun wijk zou worden gevestigd;
- ⊙ 73% er positief en 1% er negatief tegenover zou staan als ze een vluchteling als buurvrouw of -man zouden krijgen;
- ⊙ 53% makkelijk en 9% moeilijk vrienden zou worden met een vluchteling;
- ⊙ 20% de wijk Overvecht voor hun bezoek helemaal niet kenden, 17% alleen van naam, 34% er wel eens geweest was, 26% er regelmatig kwam en 4% in de wijk woont;
- ⊙ 58% een positief en 8% een negatief beeld heeft van de wijk Overvecht.

¹⁸ Er is in deze vragenlijst gekozen voor de term 'vluchtelingen' in plaats van 'statushouders' of 'asielzoekers', omdat deze in het publieke debat het meest gangbaar is. In de rest van deze rapportage wordt echter gebruik gemaakt van die laatste twee termen, omdat deze nauwkeuriger aangeven over welke personen nu daadwerkelijk wordt gesproken.

¹⁹ Bij de verschillende stellingen konden de respondenten hun mening geven op een vijf-puntschaal. In de bovenstaande opsomming zijn de antwoorden aan beide uiterste samengevoegd, bijvoorbeeld respondenten die 'zeer positief' of 'positief' als antwoord gaven, worden samen weergegeven als 'positief'. Het percentage van de respondenten dat niet genoemd wordt, heeft bij de genoemde stellingen als antwoord 'neutraal' gegeven.

Let op: deze vragen zijn na afloop van de voorstelling gesteld. Het is dus niet mogelijk te zeggen hoe deze mening voor de voorstelling was (geen zuivere effectmeting). Er is wel gevraagd in hoeverre WijkSafari AZC van invloed is geweest op deze mening. Paragraaf 2.3 gaat verder in op de antwoorden op deze vragen.

Naast de bezoekers die via de Stadsschouwburg een kaart hebben gekocht voor WijkSafari AZC, zijn de drie montagevoorstellingen door ongeveer 240 bezoekers bijgewoond.²⁰ Voor de voorstellingen zijn door Zina familie en vrienden van deelnemers, en personen die bij deze productie betrokken waren en relaties van Zina uitgenodigd. Aan het arrangement dat voor organisaties is georganiseerd hebben negen partijen meegedaan, verspreid over zes voorstellingen. Het ging hierbij veelal om organisaties die werkzaam zijn binnen een voor WijkSafari AZC relevant werkveld, zoals ministeries, woningcorporaties, gemeenten, politie, universiteiten en zorginstellingen. In totaal ging het hierbij om 382 bezoekers. Tabel 4.4 in bijlage 4 toont een overzicht van de organisaties die hieraan hebben deelgenomen.

WijkSafari AZC in de media

De WijkSafari is ook volop bezocht door journalisten van landelijke en lokale kranten en omroepen. Zodende besteedden landelijke en lokale media aandacht aan de WijkSafari AZC, zowel in de aanloop naar de voorstellingen, als in de vorm van recensies van de voorstelling.

De publiciteit begon eind februari 2018 met een optreden van actrice Hanneke Groenteman in het BNNVARA-programma *De Wereld Draait Door*. Tijdens haar dialoog met presentator Matthijs van Nieuwkerk, als aftrap van het programma (het zogenaamde 'krukgesprek'), vertelde ze dat ze binnenkort twee weken in een asielzoekerscentrum ging logeren, wat een inleiding was tot een aankondiging van de WijkSafari AZC. Een paar maanden later was Adelheid Roosen te gast bij het KRC-NCRV-programma *M*, om te praten over de voorstelling en haar methodiek. Daarnaast verscheen ze bij het AVROTROS-programma *EenVandaag* en was adoptieouder Abdulaal Hussein te gast bij NPO Radio 1.

Voor wat betreft de recensies waren de media de afgelopen maanden zonder uitzondering lovend. Zowel landelijke dagbladen als vakpers schreven de voorstelling de hemel in. De Volkskrant (Wensink 2018) sprak van een WijkSafari die haar belang bewijst "als unieke sociale en artistieke belevenis. Zina ontsluit de stad en opent je ogen voor 'de ander', zodat uiteindelijk een groot gevoel van verbondenheid ontstaat. En dat gevoel houdt langer aan dan de duur van de WijkSafari alleen." Het NRC (Oosterling 2018) beschrijft de voorstelling als "een overtuigende aanmoediging om de blik open te houden, ook voor wie je in eerste instantie niet begrijpt." Ook andere dagbladen Als De Telegraaf en NRC Next waren lovend. De TheaterKrant (Zonneveld 2018a & 2018b) schreef op basis van een bezoek aan de voorstelling een tweedelige rapportage, waaruit blijkt dat de schrijver van het stuk erg onder de indruk was.

Ook lokale media besteedden aandacht aan de WijkSafari AZC. Zo hield AD Utrechts Nieuwsblad (Ancher 2018) een interview met Adelheid Roosen, waarin ze de methodiek en filosofie achter de voorstelling toelicht. Ook DUIC (2018) en RTV Utrecht (2018) publiceerden een artikel over de voorstelling.

2.3 De impact volgens bezoekers

Zoals in paragraaf 1.3 uiteengezet is er onder de bezoekers van WijkSafari AZC een enquête gehouden om hen te bevragen over de impact die de voorstelling op hen heeft gehad. Allereerst zijn er tijdens de 'nazit' interviewers van Labyrinth aanwezig geweest om een korte vragenlijst onder bezoekers af te nemen. Hierbij is vooral gevraagd naar het e-mailadres van de bezoeker, om hem of haar een langere, online vragenlijst toe te

²⁰ Aldus Zina moet er bij de aantallen bezoekers van de montagevoorstelling en vanuit organisaties rekening worden gehouden met gemiddeld 10% *no show*. De genoemde getallen hebben betrekking op het aantal aangemelde bezoekers. Gemiddeld komt 10% echter in werkelijkheid niet. Dit wordt echter niet geregistreerd.

sturen. Daarnaast is gevraagd de voorstelling in drie woorden te omschrijven en een scène te noemen die hen is bijgebleven, en waarom deze hen is bijgebleven. In totaal hebben 456 bezoekers aan deze 'korte bezoekersenquête' deelgenomen. Daarna is aan alle bezoekers, die tijdens deze korte bezoekersenquête hun e-mailadres hebben gegeven, een uitnodiging gestuurd voor het invullen van een langere vragenlijst. Deze vragenlijst is tevens uitgezet onder bezoekers van de montagevoorstellingen (via e-mailadressen bekend bij Zina) en het verdiepingsprogramma (door Labyrinth zelf gecontacteerd via contactpersonen bij de betreffende organisaties). De bezoekers van het verdiepingsprogramma hebben nog een aantal aanvullende vragen over de impact op hun organisatie gekregen (zie de paragraaf "verdiepingsprogramma: bezoeken van organisaties"). De gehanteerde vragenlijsten zijn opgenomen in bijlage 1.

Korte bezoekersenquête

Figuur 5 toont een zogenaamde *WordCloud* met overzicht van de woorden die bezoekers hebben genoemd als antwoord op de vraag om de voorstelling in drie woorden te omschrijven. De grootte van de woorden staat hierbij in verhouding met het aantal keer dat een woord is genoemd. De genoemde woorden liggen erg in elkaars verlengde en hebben veelal betrekking op de emoties die het bij de bezoeker oproept. Het wekt indruk, ontroert, is emotioneel, confronteert, et cetera.

Figuur 5: WordCloud

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Lange bezoekersenquête

In totaal hebben (na opschonen van de data²¹) 442 bezoekers de lange vragenlijst online ingevuld. De verdeling van de antwoorden met betrekking tot de impact van WijkSafari AZC wordt in de rest van deze paragraaf uiteen gezet.

Bij alle aan het eind van paragraaf 2.2 aan de orde gekomen attitudes, is gevraagd in hoeverre WijkSafari AZC hierop van invloed is geweest. Uit de verdeling van de antwoorden blijkt dat WijkSafari AZC het meeste invloed heeft gehad op in hoeverre men zich het lot van vluchtelingen aantrekt. In totaal heeft 59% van de invullers aangegeven dat de WijkSafari hier veel of zeer veel invloed op heeft gehad. Bij alle vier de andere attitudes (opvang van vluchtelingen, vestiging van AZC, vluchteling als buur, vrienden worden met vluchteling) ligt dit percentage rond de 25%. De complete verdeling van de antwoorden op deze vraag is opgenomen in tabel 6.

²¹ Voordat van start wordt gegaan met het analyseren van de data vindt er altijd een controle op de data plaats waarbij deze wordt 'opgeschoond'. In dit proces wordt gecontroleerd op onvolledige records, foutief ingevulde records, eventuele dubbele records (indien dit technisch gezien mogelijk is) en worden deze verwijderd. Daarnaast wordt een controle uitgevoerd op de open antwoorden die gegeven kunnen worden bij vragen waarbij er een 'anders, namelijk:'-optie is. Indien het open antwoord overeenkomt met één of meerdere van de reeds beschikbare antwoordopties, vindt er een hercodering van het antwoord plaats. Als er een bepaalde antwoorden vaak genoeg als open antwoord is genoemd, kan er voor worden gekozen deze als extra antwoordcategorie te tonen. Als laatste wordt er gezorgd dat de dataset beschikt over de juiste labels bij de variabele en waarden.

Tabel 6: In hoeverre heeft uw bezoek aan WijkSafari AZC invloed gehad op...

	Geen	Zeer weinig	Weinig	Veel	Zeer veel
In hoeverre men zich het lot van vluchtelingen aantrekt (n = 430)	11%	4%	26%	52%	7%
In hoeverre men vindt dat Nederland meer of minder vluchtelingen zou moeten opvangen (n = 426)	37%	8%	29%	25%	1%
In hoeverre men positief tegenover de vestiging van een AZC in zijn of haar wijk staat (n = 425)	37%	7%	31%	23%	2%
In hoeverre men positief tegenover een vluchteling als buurvrouw of -man staat (n = 423)	35%	9%	33%	22%	2%
In hoeverre men makkelijk vrienden zou worden met een vluchteling (n = 423)	35%	10%	34%	20%	1%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Ook is gevraagd of het beeld van de wijk Overvecht en haar bewoners door het bezoek aan WijkSafari AZC positiever of negatiever is geworden. Uit de verdeling van de antwoorden blijkt dat het beeld bij 6% van de invullers veel positiever is geworden, bij 54% positiever, bij 40% gelijk is gebleven en bij 1% negatiever is geworden.

Hierna is de bezoekers een drietal stellingen voorgelegd over de invloed van WijkSafari AZC. Uit de verdeling van de antwoorden blijkt dat de helft van de invullers van mening is dat ze door hun bezoek aan WijkSafari AZC meer open staan voor contact met mensen die ze niet kennen. Iets meer dan de helft van de respondenten (52%) is van mening dat ze meer begrip hebben gekregen voor mensen met een andere culturele achtergrond en een ruime meerderheid (70%) geeft aan dat ze meer begrip hebben gekregen voor de situatie van vluchtelingen. Tabel 7 toont een complete verdeling van de antwoorden.

Tabel 7: In hoeverre heeft uw bezoek aan WijkSafari AZC invloed gehad op... (n = 420)

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Eens	Helemaal eens
Door WijkSafari AZC sta ik meer open voor contact met mensen die ik niet ken.	5%	11%	34%	43%	7%
Door WijkSafari AZC heb ik meer begrip gekregen voor mensen met een andere culturele achtergrond.	4%	12%	33%	43%	9%
Door WijkSafari AZC heb ik meer begrip gekregen voor de situatie van vluchtelingen.	3%	8%	19%	54%	16%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Verdiepingsprogramma: bezoeken van organisaties

Naast reguliere bezoekers, zijn er door Zina een aantal organisaties uitgenodigd om WijkSafari AZC bij te wonen.²² Medewerkers van deze organisaties woonden na afloop van de voorstelling een extra verdiepende sessie bij.

²² Het uitnodigen van organisaties met een maatschappelijke functie wordt sinds een aantal edities door Zina gedaan. Hiervoor is sinds kort een "business developer" aangesteld. WijkSafari AZC is door 9 instanties en organisaties bezocht.

Bij drie van deze verdiepende sessies is een onderzoeker van Labyrinth aanwezig geweest. Tijdens de sessies praatte een aantal medewerkers van Zina en acteurs van WijkSafari AZC met bezoekers over effecten van WijkSafari AZC, de reden om de voorstelling te bezoeken en de relevantie van de voorstelling en de methodiek van Zina voor de werkpraktijk. Thema's die hierbij aan de orde kwamen zijn het belang van een individuele benadering en de 'menselijke maat'²³, de duurzaamheid van de effecten van WijkSafari AZC, het beeld dat men heeft van een bepaald onderwerp versus de werkelijkheid en wat men voor zichzelf uit WijkSafari AZC heeft gehaald. Ook de verhalen die tijdens WijkSafari AZC aan de orde zijn gekomen werden besproken.

De observaties geven een indicatie dat de bezoekers van de verdiepende sessies geïnspireerd zijn geraakt door de voorstelling. Ook kwam tijdens de sessies dialoog tussen verschillende werkvelden op gang. Soms was er tijdens de sessies wel twijfel over in hoeverre de methodieken van Zina toepasbaar zijn op de werkpraktijk, alhoewel het belang van een individuele benadering en de menselijke maat werd onderkend.

Naast het bijwonen van verdiepende sessies, heeft Labyrinth de lange vragenlijst van de bezoekersenquête via contactpersonen bij de betreffende organisaties onder de deelnemers van het verdiepingsprogramma uitgezet. Vrijwel alle organisaties hebben hieraan meegewerkt. Aan de versie van de vragenlijst die de medewerkers van de organisaties hebben ingevuld zijn een paar korte vragen over de relevantie van de voorstelling voor hun werk toegevoegd.

In totaal hebben 36 bezoekers die hebben deelgenomen aan het verdiepingsprogramma de extra vragen over de relevantie ingevuld.²⁴ Deze bezoekers is allereerst gevraagd in hoeverre hun bezoek aan WijkSafari AZC relevant is voor hun werkpraktijk. Een groot deel van de betreffende bezoekers antwoordde hier positief op, namelijk 27, waarvan er 8 aangaven dat het zeer relevant was.

Daarnaast zijn deze bezoekers een aantal stellingen over de impact op hun werkpraktijk voorgelegd. Over het algemeen werd hier positief op geantwoord, alhoewel de verdeling van de antwoorden wel per stelling verschilt. Zo antwoordden 30 van de 36 bezoekers positief op de stelling 'ik vind eigenlijk dat al mijn collegae WijkSafari AZC zouden moeten zien'. Een kleiner aantal bezoekers geeft echter aan dat ze door hun bezoek dingen op hun werk anders aanpakken, namelijk 10 van de 36. Alhoewel dit verhoudingsgewijs een klein aantal is, lijkt het desalniettemin een indicatie dat het bezoek aan WijkSafari impact kan hebben op werknemers van organisaties met een maatschappelijke functie. Ook op andere vlakken geeft rond één derde van de bezoekers aan dat WijkSafari AZC impact gehad heeft op hoe ze dingen op hun werk zien of aanpakken. Een compleet overzicht van de verdelingen van de antwoorden op de stellingen is opgenomen in Tabel 8.

---

²³ De 'menselijke maat' is een veelgehoorde term bij grote organisaties en publieke instellingen. Met de term wordt een menselijke benadering bedoeld, waarbij het veelal gaat om het niet uit het oog verliezen dat het werk van deze organisaties en instellingen uiteindelijk op mensen betrekking heeft.

²⁴ Aangezien dit ongeveer 10% van het totaal aantal deelnemers vanuit organisaties betreft, dienen de resultaten van deze paragraaf slechts als indicatief te worden beschouwd.

Tabel 8: Stellingen verdiepingsprogramma (n = 36)

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Eens	Helemaal mee eens
Door WijkSafari AZC denk ik meer na over hoe ik mijn werk uitvoer.	2	7	14	12	1
Door WijkSafari AZC denk ik meer na over de visie van mijn organisatie.	1	8	14	13	0
WijkSafari AZC heeft impact op de visie en het beleid van mijn organisatie.	1	6	23	6	0
Door WijkSafari AZC pak ik dingen in mijn werk anders aan.	1	11	14	9	1
Ik vind eigenlijk dat al mijn collegae WijkSafari AZC zouden moeten zien.	0	1	5	24	6
Door WijkSafari AZC staan wij als organisatie meer in verbinding met de samenleving.	1	5	9	19	2

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

2.4 De impact volgens adoptieouders

Zoals in paragraaf 2.1 genoemd hebben aan deze editie van de WijkSafari in totaal 12 adoptieouders meegedaan. Naast de locatiemanager van het AZC hebben 11 asielzoekers en statushouders een acteur in adoptie genomen. Met zes van hen heeft Labyrinth een focusgroep gesprek gehouden. Tijdens dit gesprek is gepraat over hun motivatie, hoe ze het meedoen met WijkSafari AZC ervaren hebben, wat deelname voor hen betekend heeft en wat zij als belangrijke impact van WijkSafari AZC zien. De volledige topiclijst is terug te vinden in bijlage 3.

Met betrekking tot hun motivatie gaven veel respondenten aan dat ze WijkSafari AZC zagen als een nieuwe, spannende uitdaging. Zo gaf een respondent aan dat het als een “avontuur” voelde waarvoor ze haar angst moest overwinnen: *“When I feel I am afraid of something I know I have to break through it.”* Een andere respondent gaf aan altijd nieuwe dingen te willen proberen. Zijn motto hierbij was: “niet geschoten, altijd mis”. Respondenten gaven ook aan dat ze WijkSafari AZC zagen als een kans om hun verhaal te vertellen en nieuwe connecties op te doen. Zo zei één respondent, die aanvankelijk sceptisch stond tegenover deelname: *“But later I realized that this was my chance to tell my story.”* Hij vertelde dat hij dit eerst moeilijk vond, maar dat hij, mede door de hechte band die hij kreeg met zijn adoptiespeler, het als heel positief ervaren heeft.

Dit positieve gevoel wordt eigenlijk door alle respondenten gedeeld. Hoewel sommigen aangaven het maakproces af en toe lastig te hebben gevonden, gaven ze allen aan dat WijkSafari AZC voor hen een mooie ervaring is geweest. Met betrekking tot de ervaren effecten kwamen in het gesprek met name het opdoen van nieuwe connecties en de nieuwe kansen die deelname gecreëerd heeft naar voren. De deelnemers vertelden dat WijkSafari AZC hen geholpen heeft hun netwerk op te bouwen en in deze zin het vinden van binding met de Nederlandse samenleving versneld heeft. Een deelnemer zei: “Ik heb ook mijn dromen en mijn toekomst waar ik aan wil bouwen. En ik heb nu heel veel mensen die mij kunnen helpen om aan mijn toekomst te bouwen.” Uit de adopties en het maakproces lijken ook duurzame relaties ontstaan te zijn. De respondenten gaven aan nog steeds in contact te zijn met hun adoptie en met personen uit het productie- en regieteam.

Voor de deelnemers is het meedoen aan WijkSafari AZC ook een leerproces geweest. Het leren zat hem voor alle respondenten in iets anders: waar dit voor een aantal vooral op professioneel terrein lag, lag het voor andere meer op persoonlijk vlak. Twee respondenten, die voorafgaand aan WijkSafari AZC ook al met theater bezig waren, gaven aan dat ze als acteur enorm veel geleerd hebben van WijkSafari AZC. Een ander gaf aan geleerd te

hebben over samenwerken en de Nederlandse werkcultuur. Weer een andere gaf aan dat WijkSafari AZC hem geleerd heeft “nee” te zeggen. Eén deelnemer gaf aan dat de samenwerking met de regisseur haar sterker gemaakt heeft doordat hij benadrukte dat ze op zichzelf moest vertrouwen.

In gesprek met adoptieouders

Als belangrijke impact van WijkSafari AZC zagen de deelnemers niet zozeer de effecten in de wijk en op het AZC in de wijk, maar meer een bredere impact op hoe in Nederland met de opvang van asielzoekers wordt omgegaan. Hierbij was het voor deelnemers belangrijk dat WijkSafari AZC een podium bood om het verhaal achter “de vluchteling” te vertellen (meer hierover in hoofdstuk 4). De deelnemers hebben veel reacties van het publiek gekregen en gezien dat de voorstelling mensen geraakt heeft en de ogen kan openen. Ze hoopten dat dit impact heeft op hoe in Nederland met asielzoekers en statushouders wordt omgegaan. Eén deelnemer zei te hopen dat WijkSafari AZC helpt de bureaucratie van de asielpcedure te doorbreken. Dit is wel een effect op de lange termijn: *“I have to wait for five years to see if the system really changes.”* Voor nu heeft ze in ieder geval gezien dat de voorstelling mensen geraakt heeft.

2.5 De impact volgens deelnemers uit de wijk

Hoewel in deze editie van de WijkSafari, naast statushouders en bewoners van het AZC, geen wijkbewoners als adoptieouder hebben meegespeeld, hebben verschillende personen en organisaties uit Overvecht een rol gehad in de voorstelling en/of de productie van WijkSafari AZC. De ervaringen van deze betrokkenen zijn door middel van interviews onderzocht. Deze sectie bevat een analyse van de impact van WijkSafari AZC op de personen en organisaties die een *directe* betrokkenheid hebben gehad door deelname aan de voorstelling of productie.

De deelnemers uit de wijk

Een diverse groep van personen en organisaties uit Utrecht heeft een rol gespeeld in de voorstelling of meegewerkt aan de productie. Naast de acteurs en adoptieouders:

- ⊗ spelen studenten van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) mee als ‘wijknomaden’;
- ⊗ maken bezoekers kennis met een wijkbewoner die “de fik erin” wilde toen het AZC in Overvecht kwam;
- ⊗ speelt een scène zich af in een rooms-katholieke kerk die door diverse gemeenschappen bezocht wordt;
- ⊗ en gaan bezoekers langs bij een lokale supermarkt, een vrijwilligersorganisatie en de volksmoestuin.

Labyrinth heeft korte interviews afgenomen met twaalf deelnemers uit de wijk die een rol hebben gehad in de voorstelling of hebben meegewerkt aan de productie. In de komende alinea's volgen de meest in het oog springende conclusies.

Mooie en waardevolle individuele ervaringen

Deelname aan WijkSafari AZC is als zeer positief ervaren door de personen met wie Labyrinth gesproken heeft. Aspecten die naar voren kwamen in de gesprekken zijn dat het meedoen met WijkSafari AZC deelnemers een kans heeft geboden om:

- ⊗ een totaal nieuwe ervaring op te doen;
- ⊗ even uit de dagelijkse routine te stappen;
- ⊗ in contact te komen met nieuwe mensen en nieuwe inzichten op te doen.²⁵

Voor de deelnemers uit de wijk was het de eerste keer dat ze onderdeel waren een theaterproductie. Hoewel sommigen dit soms best pittig vonden – het repeteren, het schaven aan scènes, en het intensieve samenwerken – is het door de deelnemers als een verrijking ervaren.

De mate waarin deelnemers zich betrokken hebben gevoeld bij het geheel varieert wel. Sommigen waren intensief betrokken en voor hen gold veelal dat ze het een mooie ervaring vonden om onderdeel te zijn van een groter geheel. Eén van de wijknomaden beschreef: “het feit dat je op dat niveau met zoveel mensen een ding maakt. [...] Je bent onderdeel van een heel ding en dat voel je wel.” Andere deelnemers, echter, hebben zich vooral op hun scène of stukje gefocust en voelden zich minder betrokken bij de rest van de voorstelling of productie. Een aantal professionals uit de wijk die een rol hadden in de voorstelling gaven aan “geen tijd” te hebben gehad om meer betrokken te zijn, of waren simpelweg niet écht geïnteresseerd.

Het contact leggen met mensen kwam in meerdere gesprekken naar voren. Voor de catering van WijkSafari AZC heeft Zina samengewerkt met een jonge ondernemster die via Plan Einstein haar cateringbedrijf heeft kunnen starten. Over haar ervaring zei zij:

“zowel zakelijk als op persoonlijk gebied heb ik beter contact kunnen leggen met mensen. Je ziet elkaar wekelijks, je bent een soort van familie van elkaar, je herkent elkaar. Ja. Het is gewoon een warm gevoel. Dat is zeker van toegevoegde waarde voor mij geweest.”

Een wijkbewoner die in de voorstelling speelt gaf aan “je medemens [..] aan te kunnen spreken, en dat vond ik leuk”. Een coördinator van een vrijwilligersorganisatie uit de wijk vertelde eigenlijk heel verlegen te zijn, maar er nu achter te komen dat het helemaal niet eng is om je verhaal voor groepen mensen te vertellen.

Nieuwe contacten zijn vooral opgedaan door onderling contact (tussen de deelnemers en de producenten van Zina). Een aantal mensen heeft door WijkSafari AZC ook het AZC beter leren kennen. Zo gaf de hierboven genoemde wijkbewoner aan nu meerdere malen op het AZC geweest te zijn en de pastoor van de betrokken kerk gaf aan dat het contact met het AZC versterkt is. Een bewoner van het AZC die mee heeft geholpen in de productie zei: *“for me, I made many connections. Before I started work at WijkSafari I had only one Dutch friend. At the moment I think I have more than ten.”*

Tevens hebben veel deelnemers aangegeven de interactie met en reactie van het publiek mooi te vinden. De hierboven genoemde pastoor, die bezoekers tijdens de voorstelling in zijn kerk heeft ontvangen, beschreef de uitvoering als een ervaring van “mystieke emotie”. De coördinator van de vrijwilligersorganisatie vond het mooi

---

²⁵ Elke deelnemer heeft uiteraard zijn/haar individuele ervaring. In deze sectie worden punten genoemd die in verschillende gesprekken naar voren kwamen.

hoe bezoekers telkens anders reageerde op haar verhaal: “dat is heel leuk om te zien, dat iedereen het toch op een andere manier beleeft ook al vertel je hetzelfde verhaal.” Een muzikant die heeft meegespeeld in het muziekstuk van de slotscène zei: “ik vind het een supermooi project. Supermooi. En het doet wat met mensen en dat is natuurlijk het mooiste wat kunst teweeg kan brengen.”

Een vlammetje aanwakkeren

Zoals beschreven is in het theoretisch kader, wordt in literatuur over de impact van *community art* projecten vaak gewezen op het vermogen van deze projecten om mensen weer in hun kracht zetten en te activeren. Hoewel het nog te vroeg is om écht uitspraken te doen over dit duurzame effect, komt uit de gesprekken die Labyrinth gevoerd heeft wel naar voren dat WijkSafari AZC sommige deelnemers een *push* heeft gegeven op persoonlijk of professioneel terrein. En dat deelname sommige deelnemers nieuwe energie gegeven heeft en een kans bood om zich op positieve manier in te zetten voor de wijk.

Zo vertelt de coördinator van de vrijwilligersorganisatie, die bezoekers over haar werk en organisatie vertelt, dat het voor haar als een soort “mindfulness” gewerkt heeft. Elke keer wanneer ze bezoekers haar verhaal vertelde meende ze het ook echt, waardoor ze zich voor zichzelf weer gerealiseerd heeft waarom ze zich inzet voor de organisatie. “Een soort mindfulness dingetje is het dan. Dus ik ga het heel erg missen.” Voor de eerder genoemde wijkbewoner betekende deelname een kans om actief bezig te zijn en op een positieve manier bij de wijk betrokken te zijn. Hij geeft aan “zich helemaal schitterend” te voelen. Door zijn gezondheid is hij genoodzaakt thuis te blijven en door WijkSafari AZC kon hij weer iets betekenen. Zo zegt hij: “dus toen die wijk safari kwam, dat is weer een positief ding voor de wijk, daar doe ik aan mee!” Voor de cateraarster betekende deelname ook een nieuwe kans op professioneel gebied: “Ik ben op zakelijk gebied gewoon meer gaan groeien, [..] je wordt beter in wat je doet, ik ben gewoon een dikke vette ervaring rijker.”

Ook op de jongens, die als onderdeel van de *scootergang* bezoekers tijdens de voorstelling van plek naar plek brachten, lijkt WijkSafari AZC een positieve impact gehad te hebben. Voor het opzetten en coördineren van de scootergang heeft Zina samengewerkt met een zelfstandige jongerenwerker uit Overvecht. Hij zag het project als een kans om jongeren die thuiszitten iets te kunnen bieden en heeft jongeren met een uitkering uit Overvecht geselecteerd (90% komt uit Overvecht). De coördinator gaf in gesprek aan dat het voor de jongens een waardevolle ervaring is. Het geeft de jongens een dagbesteding en biedt een manier om een bijdrage te leveren. Ook het contact met mensen die ze nooit zouden treffen zag hij als een positief aspect: tijdens het heen en weer rijden van bezoekers komen de jongens in contact met veel verschillende mensen. Deelname lijkt sommige jongens ook gemotiveerd te hebben. Er zijn jongens die hebben aangegeven dat ze op zoek gaan naar vast werk.

Sommige lokale professionals met wie Labyrinth gesproken heeft (meer over hun perspectief in het volgende hoofdstuk) hechten veel belang aan dit soort impact. De eigenaar van de Dreef vindt zelfs vooral dit neveneffect relevant. Hij denkt dat WijkSafari AZC mensen kan helpen in beweging te komen: “mensen zitten thuis, en dan kan WijkSafari AZC een aanleiding zijn om te zeggen van, oh, ik ga iets met theater doen of ik ga iets met productie doen, of wat dan ook. En dat vind ik mooi, want dat betekent dat mensen weer meer in hun kracht komen.” Dit zijn wellicht effecten op kleine schaal, maar volgens hem daarom niet minder belangrijk: “Stel je voor dat je één persoon weet te bereiken die zegt, ik wist niet wat ik moest doen met mijn leven en het lijkt me leuk dit of dat te doen. Dat is als winst.”

2.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de impact van WijkSafari AZC op drie groepen direct betrokkenen, namelijk bezoekers, deelnemers uit de wijk, en adoptieouders. Hiermee is antwoord gezocht op de eerste deelvraag, namelijk: hoeveel en welke mensen uit de primaire doelgroep van WijkSafari AZC, als ook mensen van buiten de wijk die de voorstelling bezoeken, zijn door WijkSafari AZC bereikt en wat heeft dat voor effect op hen gehad?

Impact volgens bezoekers

Allereerst is in dit hoofdstuk gekeken naar het profiel van de bezoekers van WijkSafari AZC en naar de impact op hen. Door te kijken naar de achtergrondgegevens van de bezoekers die via de Stadsschouwburg Utrecht een kaartje hebben gekocht en naar de achtergrondgegevens van de bezoekers (n=430) die de bezoekersenquête hebben ingevuld, kan geconcludeerd worden dat de bezoeker van WijkSafari AZC relatief vaak het theater bezoekt (bijna 7 keer per jaar meer dan de gemiddelde theaterbezoeker), relatief vaak vrouw is, uit Utrecht of Amsterdam komt, in Nederland is geboren en ouders heeft die in Nederland zijn geboren en hoogopgeleid is. Van de bezoekers uit Utrecht komt een relatief groot deel uit de meer 'welgestelde' wijken van de stad als Noordoost, Oost en West. Ook blijkt uit de bezoekersenquête dat de bezoekers van WijkSafari AZC positief staan tegenover de opvang van vluchtelingen. Gevraagd naar attitudes tegenover vluchtelingen, valt onder andere op dat 98% van de bezoekers zich het lot "heel erg" of "erg" aantrekt, en dat het merendeel vindt dat Nederland meer vluchtelingen moet opvangen en positief staat tegenover een (mogelijk) AZC in de wijk.

Met betrekking tot de impact op de bezoekers, blijkt uit dit onderzoek dat WijkSafari AZC mensen geraakt en geëmotioneerd heeft. Bezoekers die na de voorstelling door interviewers gevraagd werden de voorstelling te omschrijven, noemden dat de WijkSafari indruk maakt, ontroert, confronteert, etc. Hiernaast blijkt uit dit onderzoek effect op attitudes van bezoekers tegenover vluchtelingenopvang en op openheid en begrip van bezoekers tegenover mensen met een andere achtergrond. De resultaten van de vragen over de attitudes geven aan dat WijkSafari AZC het meeste invloed heeft gehad op de mate waarin bezoekers zich het lot van vluchtelingen aantrekken: in totaal heeft 59% van de invullers aangegeven dat de WijkSafari hier veel of zeer veel invloed op heeft gehad. Bij de andere attitudes ligt dit percentage rond de 25. Hiernaast heeft 52% van de

bezoekers aangegeven dat ze meer begrip hebben gekregen voor mensen met een andere culturele achtergrond en 70% dat ze meer begrip hebben gekregen voor de situatie van vluchtelingen.

De hoofdvraag van dit onderzoek gaat over de effecten van WijkSafari AZC op het vlak van verbondenheid tussen mensen met verschillende culturele, etnische, en/of religieuze achtergronden. Uit het onderzoek onder bezoekers kan geconcludeerd worden dat WijkSafari AZC hieraan heeft bijgedragen door de effecten op het gebied van begrip voor mensen met een andere culturele achtergrond en begrip voor de situatie van vluchtelingen. Deze impact had wellicht nog groter kunnen zijn als WijkSafari AZC een breder en meer divers publiek had bereikt. Het publiek dat bereikt is, betrof een vrij homogene groep die zich reeds in sterke mate betrokken voelt op vluchtelingen. Aan de andere kant is gebleken dat juist deze groep weinig wist over Overvecht en/of er nog nooit was geweest en heeft de WijkSafari ervoor gezorgd dat zij kennis hebben gemaakt met de wijk en haar bewoners.

Impact volgens adoptieouders en deelnemers uit de wijk

Voor de adoptieouders met wie Labyrinth gesproken heeft vormde WijkSafari een nieuwe, spannende uitdaging die hen de kans gaf om hun verhaal te vertellen en nieuwe connecties op te doen. WijkSafari AZC heeft de adoptieouders geholpen hun netwerk op te bouwen en heeft in deze zin het vinden van binding met de Nederlandse samenleving versneld. Uit de adoptieperiode en het maakproces lijken ook duurzame relaties ontstaan te zijn tussen de adoptiekoppels en tussen de adoptieouders en het productieteam. Ook is WijkSafari AZC voor hen een leerproces geweest. Voor sommigen lag dit meer op professioneel terrein, en voor anderen op persoonlijk vlak. Als belangrijke impact van WijkSafari AZC zagen de deelnemers niet zozeer de effecten in de wijk en op het AZC in de wijk, maar meer een bredere impact op hoe in Nederland met de opvang van asielzoekers wordt omgegaan. Hierbij was het voor deelnemers belangrijk dat WijkSafari AZC een podium bood om het verhaal achter “de vluchteling” te vertellen (meer hierover in hoofdstuk 4).

Hoewel in WijkSafari AZC naast statushouders en bewoners van het AZC geen wijkbewoners als adoptieouder hebben meegespeeld, heeft een diverse groep van personen en organisaties uit Utrecht en Overvecht een rol gehad in de voorstelling of productie. Deelname aan WijkSafari AZC is zeer positief ervaren door de personen met wie Labyrinth gesproken heeft. Aspecten die naar voren kwamen in de gesprekken zijn dat het meedoen met WijkSafari AZC deelnemers een kans heeft geboden om een totaal nieuwe ervaring op te doen, even uit de dagelijkse routine te stappen, in contact te komen met nieuwe mensen, en nieuwe inzichten op te doen.

In meerdere gesprekken kwam het contact leggen met mensen naar voren. Zo vertelde de cateraarster (een jonge ondernemer uit de wijk) dat ze zowel op zakelijk als persoonlijk gebied beter contact heeft kunnen leggen met anderen, en vertelde een wijkbewoner het spreken met de medemens als heel leuk ervaren te hebben. Veel deelnemers gaven aan de interactie met het publiek mooi te vinden. Uit de gevoerde gesprekken kwam ook naar voren dat het meedoen met de WijkSafari sommige deelnemers een *push* heeft gegeven op persoonlijk of professioneel terrein. Dit geldt onder andere voor de jongens die als onderdeel van de *scootergang* bezoekers van plek naar plek hebben gebracht. In de scootergang zaten vooral (voor 90%) jongens uit Overvecht met een uitkering. Volgens de coördinator van de scootergang vormde WijkSafari een positieve dagbesteding voor de jongens, en heeft het een aantal van hen gemotiveerd om weer naar vast werk te zoeken.

Algemene conclusie: Impact op direct betrokkenen

In de gesprekken met adoptieouders, deelnemers uit de wijk en de bezoekers, komt steeds de impact naar voren die de WijkSafari op hen persoonlijk heeft gehad. Het meemaken van de voorstelling, veelal als een bijzondere en indrukwekkende ervaring omschreven, dan wel het meedoen met het hele project heeft de betrokkenen iets gebracht wat tot persoonlijke verandering heeft kunnen leiden. In het ene geval een verschuiving in de attitude tegenover vluchtelingen of in het andere geval hernieuwde energie om te ondernemen of vergrootte zelfverzekerdheid om te spreken voor een groep. Opvallend hierbij is dat het effect van de WijkSafari niet onder een noemer valt te vangen en de effecten in sterke mate individueel zijn. Conclusies over welk effect de WijkSafari AZC op de statushouder of de wijkbewoner heeft gehad, kunnen dan ook niet getrokken worden.

3 De bredere impact van WijkSafari AZC

Het vorige hoofdstuk toonde welke (groepen) mensen WijkSafari AZC heeft bereikt en hoe deze verschillende direct betrokkenen WijkSafari AZC hebben ervaren. Dit hoofdstuk richt zich op de volgende vraag, namelijk in hoeverre er effecten zijn waar te nemen op mensen die niet aan WijkSafari AZC hebben deelgenomen. En indien dit het geval is, welke effecten zijn dit dan? Hierbij wordt met name gekeken naar effecten op de wijk Overvecht. Zina heeft zich maanden in deze wijk genesteld en de wijk – met het AZC als centrale punt – is wekenlang het decor geweest van de theatervoorstelling. Wat heeft dit voor een impact op de wijk Overvecht? In hoeverre hebben bewoners in Overvecht hier iets van gemerkt? En in hoeverre heeft WijkSafari AZC iets betekend voor lokale organisaties in Overvecht? De eerste sectie van dit hoofdstuk gaat in op de ervaringen van betrokken organisaties en personen, de tweede op de meningen van bewoners van Overvecht.

3.1 Ervaringen van betrokken organisaties en sleutelfiguren

Zoals beschreven heeft de gemeente Utrecht als antwoord op de grote weerstand tegen het AZC en om tegemoet te komen aan bezwaren van wijkbewoners verschillende maatregelen genomen. In samenwerking met het COA is een pilot (Plan Einstein) voor vernieuwende opvang opgezet. Het doel van Plan Einstein was verbinding te creëren tussen het AZC en de wijk om de integratie van vluchtelingen vanaf dag één goed in te richten. Het AZC zou een plek worden niet alleen voor asielzoekers, maar ook met faciliteiten zowel voor wijkbewoners als asielzoekers. Betrokken organisaties waren onder andere Socius Wonen, Utrecht Center for Entrepreneurship en de Social Impact Factory.

Te midden van dit geheel is WijkSafari AZC aan het AZC op de Einsteindreef opgezet. In het maakproces is samengewerkt met meerdere “lokale sleutelfiguren”: onder andere welzijnswerkers, gemeenteambtenaren, medewerkers van Plan Einstein, De Dreef, en het COA. Met deze laatste heeft Zina nauw samengewerkt: vanaf het prille begin tot en met de laatste voorstelling heeft het COA een rol gehad in het faciliteren van de productie en uitvoering van WijkSafari AZC. Mede door de samenwerking met het COA, heeft het AZC in deze voorstelling een centrale rol kunnen krijgen (zie paragraaf 1.2). De locatiemanager van het COA heeft zelf ook een adoptie ondergaan. Naast het COA heeft Zina zowel in de voorbereidende fase als tijdens de voorstellingen samengewerkt met veel lokale (maatschappelijke) organisaties die opereren en gevestigd zijn rondom het AZC en Plan Einstein.

Ook met deze lokale sleutelfiguren heeft Labyrinth interviews afgenomen (zie bijlage 5 voor een overzicht hiervan). In onderstaande paragraaf volgt allereerst een analyse van de samenwerking met en impact op deze lokale sleutelfiguren. Dan volgt een analyse van de bredere impact in de wijk. Deze is gebaseerd op zowel de interviews met de deelnemers uit de wijk als lokale sleutelfiguren.

Samenwerking en impact op lokale organisaties

Het contact leggen en samenwerken met lokale organisaties en sleutelfiguren is een belangrijk onderdeel van de werkwijze van Zina (meer hierover in hoofdstuk 4). Tijdens het productieproces, dat zich gedurende een periode van ongeveer acht maanden in de wijk rondom het AZC ontvouwd heeft, zijn allerlei organisaties op verschillende manieren betrokken geweest. Lokale organisaties die in een faciliterende rol betrokken zijn geweest, zijn vooral organisaties die actief zijn rondom het AZC en Plan Einstein.

Lokale samenwerking

De meeste gesproken organisaties hebben de samenwerking met Zina en de productie van WijkSafari AZC in de wijk, als positief ervaren. Als nieuwe, grote productie die van buiten de wijk kwam, vormde WijkSafari AZC een project waar gemeenschappelijk aan is gewerkt. Sommige organisaties hebben aangegeven dat dit een soort gevoel van binding schiep tussen de organisaties. De initiatiefnemer van De Dreef sprak van “een bepaalde vibe, energie in het gebouw die mensen blij maakt.” De locatiemanager van het COA geeft aan: “het leuke aan de

WijkSafari vind ik dan dat je ook echt samenwerkt. [...] Nu komen alle dingen eigenlijk samen in een project met hetzelfde doel.”

Waar het contact met verschillende organisaties veelal in het teken stond van de productie van de voorstellingen, heeft Zina ook ontmoetingsmomenten georganiseerd. Door meerdere sleutelfiguren is gerefereerd naar de borrels die Zina georganiseerd heeft. Deze zijn in de maanden december 2017 tot maart 2018 regelmatig gehouden. Zo gaf de wijkadviseur aan het knap te vinden dat Zina veel verschillende mensen bij elkaar brengt: “dan zie je allemaal mensen die ze bij elkaar gesprokkeld hebben en dan denk je wat leuk dat zij die mix weer voor elkaar krijgen.” Volgens de initiatiefnemer van De Dreef is het mooie aan deze borrels dat mensen elkaar tegenkomen in een informele setting, wanneer ze niet in hun normale rol zitten. Hierbij waardeert hij het dat WijkSafari AZC een frisse wind brengt: “Als het organisaties uit de wijk zijn gaat het vaak over hetzelfde. Nu is het van buitenaf en dan heb je compleet iets anders.”

Er zijn door deze borrels ook verbindingen ontstaan, al is het niet op grote schaal. Zo is de locatiemanager van het COA op de nieuwjaarsreceptie in contact gekomen de wijkbewoner die “de fik erin” wilde toen het AZC aangekondigd werd. Na deze kennismaking heeft de locatiemanager hem op het AZC uitgenodigd voor een rondleiding. Hierover zei hij: “dit is een heel praktisch voorbeeld van wat de WijkSafari al gedaan heeft om mensen in verbinding met elkaar te brengen.”

Toch liet een aantal sleutelfiguren zich in meer of mindere mate kritisch uit over de aanpak van Zina in de wijk. Zo gaven ze aan wel in het begin op de hoogte te zijn gesteld, maar vervolgens lange tijd niks te horen en toen ineens geconfronteerd te worden met veel geluidsoverlast. Dit is vooral genoemd door gesproken personen die bij Plan Einstein betrokken waren. Uit de gesprekken blijkt dat er onder een aantal medewerkers en bewoners van Plan Einstein en sommige bewoners die dichtbij het AZC wonen irritatie is ontstaan over geluidsoverlast, over troep die na voorstellingen op het bleef liggen, en over de wijze waarop door Adelheid&Zina met klachten is omgegaan. Een aantal gesproken personen die bij Plan Einstein betrokken zijn heeft aangegeven dat om deze reden een zekere afkeer van de WijkSafari ontstaan is onder sommige wijkbewoners en medewerkers en bewoners van Plan Einstein (meer hierover in de paragraaf “het bereiken van de wijk”).

Institutionele effecten: een AZC met open karakter

Zoals beschreven paste WijkSafari AZC goed binnen het beleid van Plan Einstein en de visie die het COA op het AZC aan de Einsteindreef uitdraagt. WijkSafari AZC sluit nauw aan bij elementen die centraal staan in dit beleid – een AZC met een open karakter dat verbinding zoekt met de wijk. Dit beaamt de locatiemanager van het COA: “Daarom was ik zo enthousiast, het past bij de hele filosofie van dit AZC. [...] Past gewoon helemaal bij de gedachte van wat hier allemaal al gebeurt.” Voor hem is een belangrijk doel dat het AZC betrokken is bij de samenleving, “dus niet een AZC met een groot hek eromheen waar niemand mag komen”. Deze openheid is tweeledig: enerzijds staat het AZC meer open voor de wijk (de wijk naar binnen) en anderzijds wordt juist gestimuleerd dat bewoners van het AZC de wijk ingaan (het AZC naar buiten).

WijkSafari AZC nam deze filosofie weer een stap verder. Het is als het ware een soort “open dag 2.0”, aldus de locatiemanager. Ook de beleidsadviseur asiel van de Gemeente Utrecht, die verantwoordelijk is voor het opzetten van Plan Einstein, geeft aan dat WijkSafari AZC binnen de visie van Plan Einstein extremen opzocht: Al tijdens de productie kwamen er veel mensen over de vloer van het AZC om dingen op te zetten en te regelen en tijdens de voorstellingen kwamen er iedere dag zo’n 80 bezoekers over de vloer. De locatiemanager denkt dat dit een aantal jaar geleden binnen het COA veel lastiger was geweest: “toen was het COA meer gericht op veiligheid en beheersbaarheid”.

De voorstellingen hebben dus kunnen plaatsvinden mede vanwege een omslag binnen het COA die al gaande was, waar ook Plan Einstein bij aansloot. Hoewel dit beleid al in ontwikkeling was, blijkt uit gesprekken met het COA en de gemeente Utrecht dat de WijkSafari AZC hierin grenzen heeft verlegd door te bewijzen dat het openstellen van het AZC op deze schaal mogelijk is. Voor de beleidsadviseur asiel is dit een belangrijk resultaat

van WijkSafari AZC. Zo zegt ze dat “de WijkSafari het COA voor me losgemaakt heeft”. Volgens haar heeft WijkSafari AZC laten zien dat “de buitenwereld op een bepaalde manier naar binnen halen niet levensgevaarlijk is”. Dit blijkt ook uit gesprekken met de locatiemanager van het COA. Hierin geeft hij aan dat het voor hem best een risico was, maar dat dit goed heeft uitgepakt:

“Ja, die deur openzetten was best een risico. En achteraf heb ik wel geleerd van “Nou, dat kan gewoon.” Dat heb ik wel ervaren. Dus [bij een] volgende keer, of met een ander project [...] is het risico minder groot, omdat we het al hebben meegemaakt.”

Hij kijkt zeer positief terug op WijkSafari AZC. Hoewel het hard werken is geweest voor de staf van het COA, is het volgens hem alle moeite dubbel en dwars waard geweest. Op de vraag of de voorstelling ook eens in een ander AZC zou kunnen plaatsvinden, antwoordt hij dat hij het ze zou gunnen.

3.2 De impact op de wijk volgens betrokkenen

Zowel de deelnemers uit de wijk als de lokale sleutelfiguren is gevraagd naar de relatie tussen WijkSafari AZC en de wijk en naar de impact die de voorstelling in hun ogen op de wijk heeft. In hoeverre denken ze dat WijkSafari AZC de wijk heeft weten te bereiken? En wat zien zij als belangrijkste effecten in de wijk? Hierbij is specifiek aandacht besteed aan mogelijke effecten op de positie van het AZC in de wijk. Omdat deze analyse gebaseerd is op de interviews met zowel deelnemers uit de wijk als lokale sleutelfiguren (in totaal 18 interviews), wordt naar hen gerefereerd als “betrokkenen uit de wijk”.

Hoewel de betrokkenen uit de wijk vanuit verschillende perspectieven naar bovenstaande vragen keken en er verschillende antwoorden gegeven zijn, is een aantal in het oog springende thema’s af te leiden uit de antwoorden, namelijk: het (beperkt bereiken) van de wijk, het homogene publiek van WijkSafari AZC, de effecten op de houding van de wijk ten aanzien van het AZC, en het imago van Overvecht. Deze thema’s worden in onderstaande paragrafen achtereenvolgens behandeld.

Het bereiken van de wijk

De meeste lokale organisaties en wijkbewoners hebben het leuk gevonden betrokken te zijn geweest bij WijkSafari AZC, wat door de meeste als een groot en professioneel project ervaren is. Voor sommigen gaf het een gevoel van verbondenheid en hier zijn ook nieuwe verbindingen ontstaan. Het lijkt erop, echter, dat het bereiken van de wijk en de relatie met de wijk, vooral – of uitsluitend – zit in de bedrijvigheid die komt met de productie en het voorbereiden van de voorstelling.

Waar sommige betrokkenen uit de wijk aangegeven hebben hier niet echt zicht op te hebben, geeft een groot aantal aan te denken dat de gemiddelde bewoner in Overvecht niet veel van WijkSafari AZC heeft meegekregen. In die zin denken de meeste betrokkenen uit de wijk dat WijkSafari AZC niet veel betekend heeft voor bewoners in Overvecht of voor verbinding in de wijk. Gesproken medewerkers van het sociaal makelaarschap in Overvecht gaven aan dat bewoners wel de roze quotes zien en iets van de voorstelling merken door de bussen, scooter of groepjes mensen die door de wijk gaan, maar dat ze eigenlijk niet echt begrijpen wat het is en hier ook niet écht interesse in hebben. Een wijkadviseur Overvecht gaf aan dat ze het “niet heeft horen gonzen”. Een andere betrokkene gaf aan te vinden dat WijkSafari AZC nauwelijks contact met de wijk heeft: mensen in de wijk zien af en toe een bus rondrijden en dat is het. Hij gaf aan dat bewoners die hij spreekt het als “aapjes kijken” ervoeren: mensen van buiten de wijk komen even en gaan dan weer weg.

Een aantal betrokkenen uit de wijk heeft ook kritiek geuit op WijkSafari AZC wegens het onvoldoende informeren en betrekken van de wijk en onvoldoende communicatie naar de wijk. Een terugkerend punt van kritiek is de geluidsoverlast die omwonenden ervaren hebben en de manier waarop Zina hiermee omgegaan is. Hierover gaven betrokkenen uit de wijk aan dat sommige bewoners het als enorm storend ervaren hebben om acht weken lang, vier dagen per week, scooters en een megafoon door wijk te horen gaan en de slotscène (een

muziekstuk) op het plein van het AZC te horen. Deelnemers hebben ook wel wat “boze buurvrouwen” naar het plein zien komen en de wijkadviseur heeft aangegeven dat er al vanaf de eerste voorstellingen klachten zijn binnengekomen over geluidsoverlast. Veel bewoners hadden vóór de voorstellingen eigenlijk geen idee wat er ging gebeuren en dan is het nogal wat om ineens de scooters, groepen mensen en de slotscène in je wijk te zien. Ook een gesproken medewerker van een sociaal makelaarschap had klachten gehoord en gezien. Zo beschreef ze een bewoner die het raam opentrok en geroepen heeft “en nou is het genoeg met die overlast!”. Ze vervolgde: “dat hoor je dan wel van heel veel mensen, dat het wel heel lang duurt”. Een wijkbewoner met wie gesproken is had WijkSafari AZC zeer negatief ervaren. Naast de voorstellingen was er ook het vele repeteren dat voor geluidsoverlast zorgde: “Heel frustrerend. Het was heel frustrerend voor acht weken lang.” Hij is blij dat het nu weer rustig in de wijk is. Ook medewerkers van Plein Einstein gaven aan dat het geluid een grote bron van ergernis is geweest voor bewoners.

Door verschillende betrokkenen uit de wijk is aangegeven dat de klachten over geluidsoverlast niet echt serieus genomen werden door Zina. Zij had een vergunning van de gemeente en het antwoord dat gegeven werd op klachten over geluid was dat ze binnen de toegestane geluidslimiet bleven. De gesproken wijkadviseur vertelt toch het gevoel te hebben dat Zina wel iets meer had kunnen doen. Zo heeft nu de politie de geluidsoverlast een keer moeten aanklaarten, waarna inderdaad het volume aangepast werd. Dit terwijl Zina ook al eerder had kunnen reageren op klachten die via het wijkbureau of bewoners zelf bij hen terecht kwamen. De bewoner die kritiek geuit heeft gaf aan gevoel te hebben dat dit werd afgedaan als “negatieve energie”.

De kritiek met betrekking tot geluidsoverlast en de reactie hierop komt hoofdzakelijk van personen en organisaties die ofwel dichtbij het AZC of op Plan Einstein woonden, ofwel bij Plan Einstein betrokken zijn. Het lijkt hiermee vooral een gevolg te zijn van de concentratie van het geluid op het plein bij het AZC, waar tijdens de slotscène muziek met een scooter act werd uitgevoerd.

Een homogeen publiek

Wanneer met de betrokkenen uit de wijk werd gesproken over het bereiken van de wijk, kwamen ze vaak te spreken over de bezoeker van de WijkSafari. De bezoekers kwamen veelal niet uit Overvecht en waren niet aan te merken als een diverse groep. Het ontbreken van een divers publiek is een thema dat door meerdere betrokkenen uit de wijk is aangesneden. Zowel een aantal lokale sleutelfiguren als deelnemers aan WijkSafari AZC viel op dat het publiek dat naar Overvecht kwam voornamelijk een blank Nederlands publiek van buiten de wijk was. Er werd hierbij aangegeven dit een gemiste kans te vinden, ook in het licht van het creëren van verbinding tussen verschillende groepen mensen en het vergroten van bewustzijn over vluchtelingen. Zoals blijkt uit hoofdstuk 2, wordt een gevoel van verbinding sterk gecreëerd tijdens de voorstelling, tussen de bezoekers onderling en tussen de bezoekers en de spelers. Betrokkenen uit de wijk die zelf ook een voorstelling bezocht hebben, gaven ook aan dat men WijkSafari AZC pas ervaart, of pas echt begrijpt, als je een voorstelling hebt meegelopen. Zoals één deelnemer zei: “als je het niet meemaakt dan heb je geen idee”.

Betrokkenen uit de wijk gaven aan dat WijkSafari AZC wellicht meer voor de wijk had kunnen betekenen als meer wijkbewoners de voorstelling konden bezoeken. Eén actieve wijkbewoner zei: “Er komt zelden zo blank, middelbaar publiek in Overvecht als ten tijden van de WijkSafari.” Volgens deze betrokkene waren wijkbewoners onvoldoende geïnformeerd over WijkSafari AZC, en is er te weinig gedaan om wijkbewoners bij WijkSafari AZC te betrekken. Een deelnemer zei gehoopt te hebben “dat er bij een aantal voorstellingen heel veel vrouwen met hoofddoekjes zouden zijn”, en een andere deelnemer gaf aan verbaasd te zijn over het publiek. Waar hij verwachtte de wijk over de vloer te krijgen, waren het vooral mensen van buiten de wijk: “de blanke Nederlanders, zogezegd”. Betrokkenen uit de wijk gaven aan het leuk gevonden te hebben als er meer Overvechters met de voorstelling hadden meegedaan, of als er (meer) speciale regelingen waren getroffen voor bewoners van Overvecht. Ideeën die hierbij door betrokkenen genoemd werden zijn het verloten van kaarten, het gratis aanbieden van kaarten via de Voedselbank of het blokken van (meer) kaarten voor bewoners die interesse tonen tijdens de uitvoeringen.

Meerdere betrokkenen uit de wijk gaven aan dat een meer divers publiek ook het verbindende karakter van de voorstelling ten goede gekomen zou zijn. Nu was het tenslotte vooral één groep die naar een andere groep keek. Deze observatie leidde één respondent ertoe WijkSafari AZC als volgt te karakteriseren: “De WijkSafari is een project waarbij mensen die weinig te maken hebben gekregen met andere culturele achtergronden, op zoek gaan naar contacten en verbindingen met die andere groep, waarbij vooral witte mensen op zoek gaan naar getinte mensen of mensen met een andere culturele achtergrond.” Deze betrokkene dacht dat als het publiek meer een mix geweest was van mensen met diverse achtergronden, meer het idee ontstaan zou zijn dat je samen naar iets kijkt. Voor een aantal betrokkenen schuurde WijkSafari AZC toch aan tegen “aapjes kijken”. Een aantal betrokkenen gaf ook aan het jammer te vinden dat voorstellingen vooral mensen heeft weten te trekken die al overwegend positief tegenover vluchtelingen staan. Begrip en tolerantie wordt dan alleen maar versterkt “bij mensen die toch al tolerant zijn”, aldus de coördinator van Plan Einstein. Een ander lokaal sleutelfiguur gaf aan graag een ander publiek gezien te hebben, omdat WijkSafari AZC juist een project is dat iets kan betekenen voor de manier waarop mensen naar vluchtelingen kijken.

Het bereiken van een divers publiek is een uitdaging waar de theater- en cultuursector in den brede mee worstelt. WijkSafari AZC laat weer zien hoe moeilijk dit is: hoewel Zina ernaar streeft een breed publiek aan te trekken, en dit publiek probeert te bereiken via publiciteit en communicatie²⁶, is het toch het “klassieke” theaterpubliek dat de WijkSafari gevonden heeft. Dit komt wellicht mede door de prijs van het kaartje (€35,-), doordat WijkSafari AZC zo snel uitverkocht was, en wellicht door de verkoop via Stadsschouwburg Utrecht.

Een actrice en adoptieouder in gesprek met een wijkbewoner tijdens WijkSafari AZC

Impact op de houding wijkbewoners ten aanzien van het AZC

Met betrekking tot de houding van wijkbewoners tegenover het AZC, en mogelijke effecten op het draagvlak in de wijk voor het AZC hebben alle betrokkenen uit de wijk aangegeven hier geen grote impact van WijkSafari AZC te zien. Hierbij gaven de meesten aan dat de gemoederen in de wijk eigenlijk al bedaard waren toen WijkSafari AZC zijn intrede deed. Zoals één lokaal sleutelfiguur zei: “de [Wijk]Safari is eigenlijk gewoon in een warm bad

²⁶ Zina heeft posters en flyers verspreid in de wijk, en heeft bewoners van het AZC en organisaties uit Overvecht met wie gesproken / gewerkt is tijdens de *research* fase uitgenodigd voor de montagevoorstellingen. Dit is via uitnodigingen gedaan, en ook via sms en whatsapp.

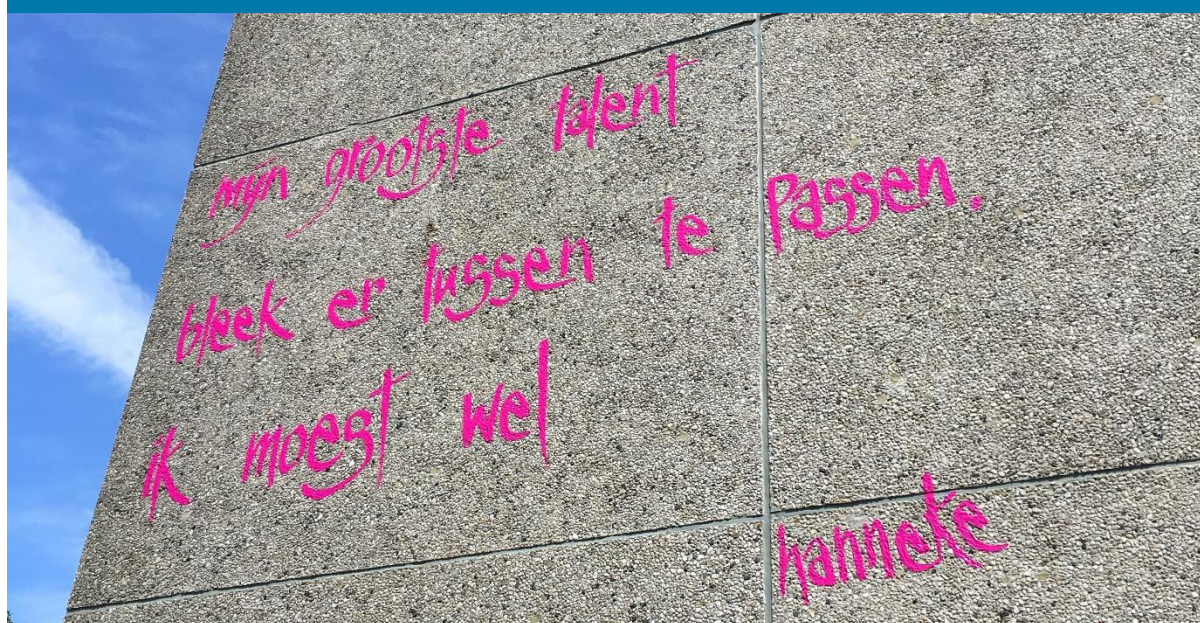
gekomen. Het was allemaal al koek en ei.” Als belangrijke factoren voor deze kanteling zijn door betrokkenen uit de wijk een goede communicatie vanuit de gemeente, het horen en tegemoet komen aan bezwaren van bewoners, het tegengaan van de populaire beeldvorming, en simpelweg het verloop van de tijd genoemd.

In de onrust die ontstond met de aankondiging van de plaatsing van het AZC is door de gemeente onder andere ingezet op goede communicatie met de wijk. Hier is de toen opgerichte klankbordgroep bij betrokken. In samenwerking met de klankbordgroep is geprobeerd de wijk duidelijk en zonder ambtelijk taalgebruik te informeren over het AZC. Ook is de gemeente in gesprek gegaan met bewoners en tegemoet gekomen aan sommige bezwaren, mede door het opzetten van Plan Einstein. Hiernaast is de beeldvorming die ontstaan was gekanteld. Mede door berichten uit de media bestond het beeld dat er zeshonderd jongemannen in het AZC geplaatst zouden worden, wat een schrikbeeld was voor sommige wijkbewoners. Toen bleek dat er vooral gezinnen kwamen, en naarmate de wijk merkte eigenlijk geen overlast van het AZC te ondervinden, is de weerstand weggesmolten.

Impact op het imago van Overvecht

Een aantal betrokkenen uit de wijk gaf aan een door hen verwacht effect op de beeldvorming over Overvecht en het imago van de wijk belangrijk te vinden. Hierbij noemen betrokkenen uit de wijk dat Overvecht doorgaans negatief in het nieuws is, en dat er nu eens iets positief gebeurde. In dit opzicht vonden betrokkenen uit de wijk het fijn dat er een ander beeld van Overvecht naar voren is gebracht. Gevraagd naar effecten in de wijk, antwoordde de coördinator van de vrijwilligersorganisatie dat zij publiciteit voor Overvecht als belangrijk effect zag. De initiatiefnemer van de Dreef zei over WijkSafari AZC: “Het geeft kwaliteit weer, waar Overvecht behoefte aan heeft.” Hij vond het belangrijk dat er ook mooie en “gave dingen” gebeuren in de wijk, omdat Overvecht met een imago probleem kampt. Ook de coördinator van Plan Einstein zag hier een positief effect: “Ik denk dat het Overvecht bij Nederland meer in de kijker heeft gespeeld.”

Eén van de roze citaten van acteurs die op verschillende plekken in de wijk verspreid zijn

3.3 De impact in de wijk volgens bewoners en niet-betrokken organisaties

Om te onderzoeken in hoeverre WijkSafari AZC impact gehad heeft op de wijk en op personen en organisaties die niet deelgenomen hebben (deelvraag 3) is naast de interviews met deelnemers en lokale sleutelfiguren ook een vragenlijst uitgezet onder bewoners en organisaties uit Overvecht. Hen is gevraagd naar hoe zij WijkSafari AZC ervaren hebben en naar de effecten op hen en de wijk. Onder bewoners in Overvecht is een enquête uitgezet. De vragenlijst kon online ingevuld worden. Daarnaast hebben interviewers van Labyrinth *face-to-face*

interviews afgenomen. Hiermee zijn 178 bewoners bereikt²⁷. Een aangepaste versie van deze vragenlijst is ook voorgelegd aan bewoners van het AZC. Hiervoor is Labyrinth langsgegaan bij de taallessen die voor bewoners van het AZC worden gehouden. Deelnemers van de taallessen is hierbij een tablet gegeven waarop ze de vragenlijst konden invullen. Hiermee zijn 30 bewoners van het AZC bereikt. Tenslotte is ook een korte vragenlijst verspreid onder organisaties in Overvecht, om te onderzoeken in hoeverre zij iets van WijkSafari AZC gemerkt hebben (zie bijlage 4 voor een overzicht van deze organisaties). Een uitnodiging voor deelname is verstuurd naar 30 organisaties, welke vervolgens zijn nagebeld door een interviewer. In totaal is deze vragenlijst door 10 organisaties ingevuld. In deze sectie worden de resultaten van deze enquêtes weergegeven.

Bewoners in Overvecht: bekendheid met WijkSafari AZC

In totaal hebben 178 wijkbewoners de vragenlijst ingevuld, waarvan 79 online en 99 via *face to face* interviews. Aan bewoners is allereerst gevraagd of ze bekend zijn met WijkSafari AZC. Op deze vraag antwoordden 43 bewoners (24%) dat ze WijkSafari AZC kenden. Indien bewoners niet bekend waren met WijkSafari AZC, is de volgende omschrijving gegeven van de voorstelling en nogmaals gevraagd of bewoners het theaterstuk kenden:

“De WijkSafari is een theatervoorstelling die zich de afgelopen maanden in uw wijk en in het AZC aan de Einsteindreef heeft afgespeeld. Tijdens de voorstelling gaan acteurs samen met bezoekers door de wijk. Ze doen dit lopend, achterop de scooter (in een ‘scootergang’) en met een gele schoolbus. De WijkSafari eindigt op het plein voor het AZC aan de Einsteindreef met muziek, zang en scootershow. Daarnaast staan er roze teksten op gebouwen in uw wijk, die onderdeel uitmaken van de WijkSafari. Bent u hiermee bekend of heeft u hier iets van gemerkt?”

Hierop antwoordden 48 bewoners (27%) dat dit hen bekend voorkwam. In totaal gaf dus iets meer dan de helft van de respondenten (91, 51%) aan WijkSafari AZC te kennen, ofwel van naam of na een beschrijving van onderdelen waarvan ze iets gemerkt zouden kunnen hebben.

Tabel 9: Bekendheid met WijkSafari AZC (n = 178)

	Aantal	Percentage
Ja, ik ben bekend met WijkSafari AZC (zonder uitleg)	43	24%
Ja, ik ben bekend met WijkSafari AZC (na uitleg)	48	27%
Nee, ik ben niet bekend met WijkSafari AZC	87	49%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

De respondenten die bekend waren met WijkSafari AZC (91) is vervolgens een aantal vragen over de WijkSafari voorgelegd. Allereerst is hen gevraagd naar de manier waarop ze WijkSafari AZC hebben leren kennen. Respondenten konden hierbij meerdere antwoorden kiezen. Een groot deel van de bewoners (59, 65%) heeft de roze teksten in de wijk gezien. Hiernaast kenden bewoners WijkSafari AZC doordat ze een voorstelling door de wijk hebben zien gaan (25, 28%) of doordat ze er in de krant of op het internet over gelezen hadden (16, 18%). Ook kozen bewoners de optie “anders” (23, 25%). In het open antwoord dat ze hierbij konden geven, gaven respondenten aan dat ze de scooters, de schoolbus, en groepjes mensen in de wijk gezien hebben. Twee van de 91 respondenten gaf in het open antwoord aan overlast ervaren te hebben. Tabel 10 toont een overzicht van de verdeling van de antwoorden.

²⁷ Gezien deze respons moeten de resultaten voor wat betreft de bewoners als indicatief worden beschouwd, zeker omdat slechts een deel van dit aantal bekend was met WijkSafari AZC en dus inhoudelijk kon antwoorden.

Tabel 10: Manier waarop wijkbewoners WijkSafari AZC hebben leren kennen (n = 91, meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	Percentage
Ik heb (roze) teksten / citaten in de wijk gezien	59	65%
Ik heb een voorstelling van WijkSafari AZC door mijn buurt zien gaan	25	28%
Anders, namelijk:	23	25%
Ik heb andere uitingen gezien, zoals in de krant of op het internet	16	18%
Ik heb posters zien hangen	11	12%
Ik heb iets meegekregen van de voorbereiding van WijkSafari AZC	4	4%
Ik heb er van andere wijkbewoners over gehoord	3	3%
Ik heb een flyer in de bus gekregen	3	3%
Ik heb een voorstelling in Overvecht bezocht	2	2%
Ik ben aanwezig geweest bij een bijeenkomst georganiseerd door WijkSafari AZC	1	1%
Ik heb een voorstelling elders bezocht	0	0%
Ik heb meegewerkt aan WijkSafari AZC	0	0%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Van de bewoners die een voorstelling door de buurt hebben zien gaan (25), hebben de meeste dit gezien bij de Watertoren (8, 32%) en bij het AZC (7, 28%). Ook geeft een gedeelte (6, 24%) aan WijkSafari AZC op een andere plek gezien te hebben. Onder andere de Neckardreef, de Tafelbergdreef en de Theemsdreef worden hier genoemd.

Tabel 11: Waar is WijkSafari AZC gezien (n = 25, meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	Percentage
Ja, bij de Watertoren of Park de Watertoren	8	32%
Ja, bij het AZC	7	28%
Ja, ergens anders, namelijk:	6	24%
Ja, op het plein bij het gebouw de Dreef	4	16%
Ja, bij Winkelcentrum Overvecht	2	8%
Ja, rond de Sint Rafaelkerk	2	8%
Weet niet meer	2	8%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Van de wijkbewoners die hebben meegedaan aan de enquête gaven twee personen aan WijkSafari AZC bezocht te hebben. Aan de overige 89 is gevraagd waarom ze de voorstelling niet bezocht hebben. Respondenten konden hierbij meerdere antwoorden kiezen. Op deze vraag hebben de meeste respondenten het open antwoord ("anders, namelijk") gekozen (51, 57%). In deze open antwoorden geven de meeste respondenten aan dat ze niet op de hoogte waren: 37 (42%) respondenten gaven in verschillende bewoordingen aan dat ze niet van WijkSafari AZC afwisten. Anderen gaven aan geen interesse of geen tijd te hebben. Naast de optie "anders" hebben bewoners aangegeven dat ze niet geïnteresseerd zijn in theater (14, 16%) en dat ze niet konden op de juiste tijd of dagen (12, 14%).

Tabel 12: Waarom niet bezocht (n = 89, meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	Percentage
Anders, namelijk:	51	57%
Ik ben niet geïnteresseerd in theater	14	16%
Ik kon niet op de juiste tijden / dagen	12	14%
Het was uitverkocht	7	8%
Het is voor mij te duur	3	3%
Ik spreek onvoldoende Nederlands	3	3%
De voorstelling is niet toegankelijk voor minder valide personen	2	2%
Niemand wilde met mij mee	1	1%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Ervaringen van bewoners

Aan bewoners is ook gevraagd wat ze ervan vonden dat WijkSafari AZC zich in hun wijk heeft afgespeeld. De meeste bewoners gaven hierbij een positief antwoord: 18 respondenten (20%) hebben het antwoord “erg leuk” gegeven, en 35 respondenten (39%) hebben het antwoord “leuk” gegeven. 28 (31%) respondenten stonden er neutraal tegenover. Slechts 10 respondenten (11%) hebben voor de antwoorden “niet leuk” of “helemaal niet leuk” gekozen.

Tabel 13: Mening over WijkSafari AZC in de wijk (n = 91)

	Aantal	Percentage
Erg leuk	18	20%
Leuk	35	39%
Neutraal	28	31%
Niet leuk	4	4%
Helemaal niet leuk	6	7%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Na deze vraag is middels een open vraag gevraagd *waarom* de respondenten (n = 91) het wel of niet leuk vinden. De antwoorden op deze vraag zijn in grofweg vier categorieën in te delen. De grootste groep respondenten (39, 43%) gaf een redelijk neutraal antwoord. Zo gaven ze aan niet veel van WijkSafari AZC gemerkt te hebben, onvoldoende kennis te hebben om een oordeel te vellen, of een ander antwoord dat aangeeft dat men niet op de hoogte was. Voorbeelden van antwoorden zijn: “niet aan deelgenomen dus geen mening”, “kan het niet zo goed beoordelen”, of “ik vind er helemaal niks van, geen waarom”. In een aantal van deze antwoorden gaven bewoners aan het jammer te vinden niet op de hoogte geweest te zijn. Zo zeggen bewoners: “Ik had het heel leuk gevonden om er meer van te weten”, en “ik ken de WijkSafari helemaal niet - totaal niets van meegekregen – wat mij betreft was de reclame onvoldoende”.

Een tweede te onderscheiden categorie (31, 34%) betreft antwoorden waarin mensen aangaven het een mooi, positief, of leuk initiatief te vinden omdat het wijkbewoners betreft, omdat het voor saamhorigheid zorgt, of omdat men sociale en culturele activiteiten in het algemeen toejuicht. Zo hebben bewoners geantwoord: “Leuk initiatief om met verschillende achtergronden een theatervoorstelling te maken”, “ik vind het mooi en goed als er sociale en culturele contacten en activiteiten zijn” en “elke culturele investering in Overvecht is belangrijk”.

Een derde categorie bestaat uit antwoorden waarin bewoners aangeven blij te zijn met de aandacht die WijkSafari AZC Overvecht brengt, en het als goed voor het imago van Overvecht te beschouwen (12%). Zo zeiden respondenten onder andere: “Overvecht kan een goede stimulans gebruiken”, “gebeurt weer eens wat leuks in de buurt”, en “goed voor de integratie en het imago van de buurt”.

Een vierde categorie antwoorden bestaat uit bewoners die aangaven dat de voorstellingen voor overlast gezorgd hebben, of dat ze zich ergerden aan de roze citaten op de muren (10, 11%). Voorbeelden van antwoorden zijn: “Overlast van geluid en dat iedere dag een maand lang op hetzelfde tijdstip!”, en “Ik heb niet om uw voorstelling gevraagd. Ik heb niet om geluidsoverlast gevraagd. Zeker niet weken achtereen. Kunt u uw culturele identiteit niet in uw eigen sfeer botvieren in plaats van voor mijn deur?”

Tabel 14: Open antwoorden: onderbouwing mening over WijkSafari AZC (n = 92)

	Aantal	Percentage
Onvoldoende kennis, geen mening, niet veel gemerkt, etc.	40	44%
Mooi en leuk initiatief, goed voor samenhang en de wijk	31	34%
Goed voor het imago van Overvecht	11	12%
Overlast en andere ergernissen	10	11%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Effecten volgens bewoners

Na het vragen naar de mening van bewoners over WijkSafari AZC zijn vragen gesteld over mogelijke effecten van de voorstelling. Middels een aantal vragen is gevraagd naar de attitudes van bewoners tegenover Overvecht, het AZC, en de opvang van vluchtelingen. Vervolgens is gevraagd naar het effect van WijkSafari AZC op deze mening. Uit de resultaten van de antwoorden op deze vragen blijkt dat WijkSafari AZC weinig impact gehad heeft op deze terreinen. Dit is niet erg verrassend, omdat de meeste respondenten (n = 91) WijkSafari AZC slechts van naam kenden (43, 47%) en/of er alleen maar iets van gezien hebben, zoals een roze citaat of een gele bus. Verder heeft men er niet veel van meegekregen. Op de vragen naar de impact op specifieke aspecten gaf telkens tussen de 81% en 97% van de respondenten aan dat WijkSafari AZC geen effect gehad heeft. Tabel 15 toont een compleet overzicht van de verdeling van deze antwoorden.

Tabel 15: Effecten van WijkSafari AZC (n = 90)

	Aantal	Percentage
Het beeld van Overvecht: dit is door de WijkSafari in mijn wijk <u>niet veranderd</u>	73	81%
Het aantrekken van het lot van vluchtelingen: Dit is door de WijkSafari in mijn wijk <u>niet veranderd</u>	77	86%
Draagvlak voor vluchtelingenopvang: Dit is door de WijkSafari in mijn wijk <u>niet veranderd</u>	83	92%
Houding tegenover het AZC: Dit is door de WijkSafari in mijn wijk <u>niet veranderd</u>	87	97%
Houding van respondenten met een vluchteling als buurman of buurvrouw (n = 14) hiertegenover: Dit is door de WijkSafari in mijn wijk <u>niet veranderd</u>	12	86%
Houding van respondenten tegenover mogelijke buurman of buurvrouw (n = 76): Dit is door de WijkSafari in mijn wijk <u>niet veranderd</u>	74	97%
Houding tegenover contact met vluchtelingen: Dit is door de WijkSafari in mijn wijk <u>niet veranderd</u>	84	93%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Hoewel de effecten van WijkSafari AZC op de attitudes van wijkbewoners dus gering is, valt toch het volgende op:

- ⊗ 16% van de respondenten (n = 90) geeft aan door WijkSafari AZC een positiever beeld van hun wijk (Overvecht) te hebben gekregen (3% kiest de antwoordoptie veel positiever en 12% kiest de antwoordoptie positiever) .
- ⊗ 14% van de respondenten (n = 90) geeft aan door WijkSafari AZC zich het lot van vluchtelingen veel meer (3%) of iets meer (11%) aan te trekken.

Op de houding van bewoners tegenover het AZC heeft WijkSafari AZC zeer weinig effect gehad. Slechts 3% van de respondenten geeft aan iets of veel positiever tegenover het AZC te staan. Deze uitkomsten bevestigen hiermee de observaties van de lokale deelnemers en sleutelfiguren (zie paragraaf 3.2).

Over de ervaren effecten en de mening ten aanzien van WijkSafari AZC is aan bewoners ook een aantal stellingen voorgelegd. Ook hieruit blijkt dat WijkSafari AZC geen grote impact gehad heeft op de wijkbewoners. Toch geeft 5,6% van de respondenten (n = 90) aan door WijkSafari AZC meer open te staan voor contact met mensen die ze niet kennen, en geeft 11% aan meer begrip te hebben gekregen voor mensen met een andere culturele achtergrond. Meer dan de helft van de respondenten is er trots op dat de voorstelling zich in hun wijk heeft afgespeeld: 40% is het “eens” met de stelling “Ik ben er trots op dat de WijkSafari zich in mijn wijk heeft afgespeeld”, en 12% is het hiermee “helemaal eens”. Toch antwoordt 12% in negatieve zin op deze stelling.

Tabel 16: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen? (n = 90)

Stellingen:	Helemaal oneens	Oneens	Niet eens oneens	Eens	Helemaal eens
Door WijkSafari AZC sta ik meer open voor contact met mensen die ik niet ken.	19%	8%	68%	6%	0%
Door WijkSafari AZC heb ik meer begrip gekregen voor mensen met een andere culturele achtergrond.	19%	8%	62%	11%	0%
Door WijkSafari AZC heb ik meer contact met vluchtelingen gekregen.	29%	13%	57%	1%	0%
Ik ben er trots op dat WijkSafari AZC zich in mijn wijk heeft afgespeeld.	10%	2%	36%	40%	12%
Door WijkSafari AZC ben ik meer geïnteresseerd geraakt in kunst, cultuur of theater.	23%	17%	55%	6%	0%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Bewoners van het AZC

Een kortere versie van de vragenlijst is voorgelegd aan bewoners van het AZC. In totaal (na het opschonen van de data) hebben 30 AZC bewoners de vragenlijst ingevuld. Alle respondenten waren bekend met WijkSafari AZC.

De meerderheid van de ondervraagden geeft aan het leuk te hebben gevonden dat WijkSafari AZC plaatsvond in het AZC: 19 (63%) van de respondenten geeft aan het “leuk” en drie (10%) van de respondenten geven aan het erg leuk te vinden. Slechts twee respondenten (7%) geeft aan het niet leuk te hebben gevonden.

Tabel 17: Mening over WijkSafari in AZC (n = 30)

	Aantal	Percentage
Erg leuk	3	10%
Leuk	19	63%
Neutraal	6	20%
Niet leuk	2	7%
Helemaal niet leuk	0	0%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Ook uit de antwoorden die op de verschillende stellingen gegeven zijn blijkt dat de respondenten WijkSafari AZC op het AZC positief ervaren hebben. Een groot gedeelte (70%) gaf aan dat WijkSafari AZC heeft bijgedragen aan een goede sfeer in het AZC, en 73% gaf aan er trots op de zijn dat WijkSafari AZC zich in het AZC waar zij wonen heeft afgespeeld. Tabel 39 toont een compleet overzicht van de verdeling van de gegeven antwoorden:

Tabel 18: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen? (n = 30)

Stellingen:	Helemaal oneens	Oneens	Niet eens oneens	Eens	Helemaal eens
Door WijkSafari AZC sta ik meer open voor contact met mensen die ik niet ken.	3%	10%	30%	57%	0%
Door WijkSafari AZC heb ik meer begrip gekregen voor mensen met een andere culturele achtergrond.	3%	13%	30%	50%	3%
Door WijkSafari AZC heb ik meer contact met Nederlanders gekregen.	7%	17%	40%	23%	13%
WijkSafari AZC heeft bijgedragen aan een goede sfeer in het AZC.	3%	10%	17%	67%	3%
Ik ben er trots op dat WijkSafari AZC zich in het AZC waar ik woon heeft afgespeeld.	3%	10%	13%	70%	3%
Door WijkSafari AZC ben ik meer geïnteresseerd geraakt in kunst, cultuur of theater.	3%	17%	40%	40%	0%
Door WijkSafari AZC heb ik beter Nederlands geleerd.	10%	27%	27%	37%	0%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Respondenten is ook gevraagd naar hun beeld van Overvecht en hun contact met bewoners van Overvecht zonder vluchtelingenachtergrond. Hierop gaven de meeste respondenten aan een positief beeld van de wijk te hebben, maar weinig contact met wijkbewoners:

- 90% van de respondenten (n = 30) gaf aan een beetje positief (53%) of een erg positief (37%) beeld van Overvecht te hebben. Veel minder (7%) gaf aan een neutraal beeld te hebben, en slechts 1 respondent (3%) gaf aan een beetje negatief beeld te hebben.
- Slechts 4 respondenten (13%) gaf aan veel contact te hebben met bewoners uit Overvecht. 15 respondenten (50%) gaf aan dat dit erg weinig (33%) of weinig (16%) is, en 11 respondenten (37%) gaf aan dat het niet veel en niet weinig is.

Hierna is gevraagd naar de impact van WijkSafari AZC hierop. Bij beide vragen gaf iets meer dan de helft van de respondenten aan dat WijkSafari AZC hier geen effect op gehad heeft: 57% gaf aan dat het beeld van Overvecht door WijkSafari AZC niet veranderd is, en 60% gaf aan door WijkSafari AZC niet meer of minder in contact te willen met wijkbewoners. Voor beide vragen geldt dat toch een substantieel van de respondenten aangeeft dat WijkSafari AZC wel effect gehad heeft:

- ⊗ 40% van de respondenten (n = 30) gaf aan door WijkSafari AZC een veel positiever (27%) of iets positiever (13%) beeld van Overvecht en haar inwoners te hebben.
- ⊗ 37% van de respondenten (n = 30) gaf aan door WijkSafari AZC veel meer (10%) of iets meer (27%) contact met bewoners van Overvecht zonder vluchtelingenachtergrond te willen hebben.

Niet betrokken organisaties over WijkSafari AZC

Tenslotte is een korte vragenlijst voorgelegd aan organisaties in Overvecht die niet betrokken waren bij de voorstelling. De vragenlijst is ingevuld door religieuze instellingen (2), een sociale onderneming (1), organisaties uit de gezondheidszorg en welzijn (3), onderwijs, cultuur en wetenschap (1), toerisme en horeca (1) en ICT (2). Van deze organisaties waren er zeven bekend met WijkSafari AZC, en gaven er twee na uitleg over WijkSafari AZC aan iets van de voorstelling gemerkt te hebben.

Opvallend is dat drie van de organisaties aangaven het helemaal niet leuk te vinden dat WijkSafari AZC zich in Overvecht heeft afgespeeld. Door vier organisaties werd een positief antwoord (erg leuk of leuk) aangeduid, en twee organisaties waren neutraal.

De organisaties die aangaven niet blij te zijn met WijkSafari AZC in hun wijk, gaven aan dat de voorstelling geen betrekking had op de wijk en haar bewoners, overlast gaf, en teveel *top down* en elitair te vinden. Twee organisaties gaven aan dat bij deze WijkSafari te weinig lokale partijen betrokken zijn. Eén organisatie, een maatschappelijke organisatie die in de programmaversnelling van de wijk Overvecht zit, gaf aan dat WijkSafari AZC veel vragen bij hen opriep. Bij hun organisatie leefde het gevoel dat er alleen maar blanke mensen “aapjes kwamen kijken” in Overvecht, wat hen een negatieve bijmaak gaf. Een respondent die namens een andere organisatie de vragenlijst heeft ingevuld was tevens bewoner van Plan Einstein. Deze bewoner gaf aan veel overlast van WijkSafari AZC ondervonden te hebben. De organisaties die positief antwoordden vonden het juist leuk dat WijkSafari AZC mensen naar de wijk trok die er anders nooit zouden komen, en dat WijkSafari AZC iets positief schonk aan de wijk.

3.4 Conclusie

Dit hoofdstuk richtte zich op de bredere impact van de WijkSafari. Hierbij is met name gekeken naar de effecten van WijkSafari AZC op de wijk en op het AZC. Hoe hebben betrokken organisaties de WijkSafari ervaren, en hoe zien betrokkenen uit de wijk de impact op Overvecht? Tevens is middels het uitzetten van een enquête onderzocht hoe bewoners uit Overvecht en bewoners van het AZC de WijkSafari ervaren hebben. Hoewel het bereik van de enquête niet voldoende is voor een representatief beeld, geven de resultaten een indicatie van de mening van bewoners.

Uit dit onderzoek blijkt dat de meeste lokale organisaties die bij de voorstelling betrokken zijn geweest WijkSafari AZC positief hebben ervaren. Voor de voorstelling is met name samengewerkt met personen en organisaties die opereren en gevestigd zijn rondom het AZC en Plan Einstein. Uit gesprekken met lokale sleutelfiguren blijkt dat Zina een frisse wind bracht en met WijkSafari AZC een gemeenschappelijk project bood voor verschillende lokale actoren, wat voor sommigen van hen een gevoel van binding schiep. Het meest intensief is samengewerkt met het COA, die zich met WijkSafari AZC op onbegaan terrein begaf. Hoewel met Plan Einstein en het beleid van dit AZC al een beleid werd gevoerd gericht op het creëren van een AZC met een open karakter dat in verbinding staat met de wijk, zocht de WijkSafari AZC, waarvoor de deuren van het AZC wijd geopend zijn, hierin grenzen

op. Het succesvolle verloop van WijkSafari AZC heeft in dit opzicht laten zien dat het mogelijk is een AZC in die mate open te stellen.

Tegelijkertijd laat dit onderzoek zien dat het werken in een wijk, en het opzetten van *community art* projecten gericht op participatie en verbinding in een wijk, precair is. Literatuur over *community art* wijst al op het belang van het op de juiste manier betrekken van lokale partijen als een belangrijke factor voor het succes in een wijk. Het opzetten van een nieuw project door een partij van buiten de wijk kan al snel tot kritiek leiden wanneer lokale actoren voelen dat zij en / of andere spelers in de wijk niet op de juiste manier betrokken zijn. Dit lijkt bij WijkSafari AZC in zekere mate gebeurd te zijn. Sommige lokale sleutelfiguren hebben zich in meerdere of mindere mate kritisch uitgelaten over WijkSafari AZC omdat zij vonden dat (partijen uit) de wijk onvoldoende betrokken en geïnformeerd waren. Hiernaast is er ergernis ontstaan over geluidsoverlast en het, in de ogen van sommige gesproken personen en organisaties, onvoldoende reageren op klachten hierover.

De klachten over geluidsoverlast lijken vooral te komen van bewoners en betrokkenen bij Plan Einstein en wijkbewoners die dichtbij het AZC woonden. Uit de bewonersenquête, die breder in Overvecht is uitgezet, kwam het niet als zeer significant naar voren. Gevraagd naar hun mening over WijkSafari AZC, gaf 11% (10) van de respondenten (n=91) aan het “niet leuk” of “helemaal niet leuk” te vinden. In de open antwoorden refereerden deze bewoners onder andere aan geluidsoverlast. Toch is de uitkomst van de bewonersenquête overwegend positief: 59% (53) van de ondervraagden bewoners heeft aangegeven WijkSafari “erg leuk” of “leuk” gevonden te hebben. Hierbij geeft men onder andere aan WijkSafari AZC een mooi, positief of leuk initiatief te vinden voor de wijk of blij te zijn met de positieve aandacht die het Overvecht brengt.

Uit deze impactmeting blijkt toch dat de bredere effecten die WijkSafari AZC in de wijk teweeg heeft gebracht gering zijn. Dit blijkt zowel uit de gesprekken met lokale sleutelfiguren, die veelal aangaven geen grote impact op Overvecht te zien, als uit de bewonersenquête, waarin het grote merendeel (tussen de 81% en 97% van de respondenten, variërend per vraag) aangaf dat hun mening en houding ten aanzien van asielzoekers, openstaan voor contact, etc. niet veranderd is. Een belangrijke noot die hierbij geplaatst moet worden is dat deze WijkSafari, zoals eerder beschreven, enigszins afwijkt van andere edities omdat deze keer het AZC en verhalen van asielzoekers en statushouders centraal stonden (zie ook het hoofdstuk “De methodiek van WijkSafari AZC”, paragraaf 4.3).

Eén terugkerend punt in gesprekken die gevoerd zijn, is het niet bereiken van een divers publiek en het kleine aantal wijkbewoners in het publiek. Hoewel Zina ernaar streeft een divers publiek naar de WijkSafari te trekken, is het toch een redelijk homogene groep geweest die WijkSafari AZC bezocht heeft (zie ook hoofdstuk 2). Het bereiken van bepaalde groepen mensen is een uitdaging waar verschillende maatschappelijke en culturele instellingen mee worstelen. In het kader van dit onderzoek, waarin de hoofdvraag zicht richt op de mate waarin WijkSafari AZC heeft bijgedragen aan verbinding tussen verschillende groepen mensen, lijkt dit bijzonder relevant. Verschillende betrokkenen uit de wijk hebben aangegeven het niet bereiken van een divers publiek als een gemiste kans te zien, omdat juist *tijdens* en *door* de voorstelling een gevoel van verbinding geschapen wordt. Doordat er nu hoofdzakelijk een “blank, autochtoon, en hoogopgeleid” publiek naar WijkSafari AZC kwam, was het vooral één groep die naar een andere groep keek, wat voor veel betrokkenen uit de wijk afdeed aan het verbindende karakter van WijkSafari AZC. Hoewel Zina al veel doet om verschillende groepen mensen te bereiken, geeft deze editie van de WijkSafari weer aan hoe moeilijk dit is, en dat er wellicht nog meer nagedacht moet worden over manieren om ervoor te zorgen dat verschillende groepen mensen de WijkSafari kunnen bezoeken.

4 De methodiek van Wijksafari AZC

Nu de ervaren effecten volgens bezoekers, deelnemers, en indirect betrokkenen in de vorige hoofdstukken zijn behandeld, richt dit hoofdstuk zich op de methodiek van Wijksafari AZC. Wat zijn belangrijke aspecten in de werkwijze van dit theaterproject, en welke 'bestanddelen' zorgen voor het teweegbrengen van de ervaren effecten (onderzoeksvraag 4)? Net zoals in de vorige hoofdstukken is deze analyse gemaakt aan de hand van de ervaringen van de betrokken doelgroepen. Zodoende wordt ingegaan op de ervaringen van bezoekers, adoptieouders, en de betrokkenen uit de wijk.

4.1 Methodiek volgens bezoekers WijkSafari AZC

De bezoekers is in de online vragenlijst gevraagd in hoeverre de voorstelling overeen kwam met hun verwachtingen. Hierbij gaf 45% van de bezoekers aan dat dit helemaal het geval was en 36% in grote mate. Een veel kleiner deel (8%) heeft aangegeven dat de voorstelling niet echt of helemaal niet aan hun verwachtingen voldeed. Vervolgens is gevraagd in één zin te omschrijven wat overeen kwam, of indien de verwachtingen niet overeen kwamen, wat niet. De bezoekers voor wie de voorstelling wel overeen kwam met hun verwachting refereerden hierbij veel aan het verhalende karakter van de voorstelling, de wijk waarin het zich afspeelt, dat men een inkijkje in andermans leven krijgt (met name die van vluchtelingen) en de ontmoetingen die tijdens de voorstelling ontstaan. De bezoekers voor wie de voorstelling niet overeen kwam met hun verwachtingen, gaven hierbij veelal aan dat het hun verwachtingen overtrof of dat ze het indrukwekkender vonden dan ze hadden gedacht. Ook gaven sommigen aan niet te hebben verwacht zelf onderdeel van de voorstelling te worden, of van te voren geen verwachtingen te hebben. Een paar bezoekers gaf ook aan dat ze hadden verwacht dat de wijk een grotere rol zou spelen, of dat ze niet hadden verwacht dat het AZC en/of vluchtelingen zo een grote rol zouden spelen.

Achterop de scooter

De bezoekers zijn tijdens het afnemen van de korte vragenlijst tevens gevraagd naar een moment in de voorstelling die er voor de bezoeker uitsprong, en waarom. Veel (vaker dan 20) genoemde momenten waren hierbij:

- ⊗ De scène in de watertoren (37 keer genoemd)
- ⊗ De scène met Randa (34 keer genoemd)
- ⊗ De scène met Amin (28 keer genoemd)
- ⊗ De scène met Mohammed (27 keer genoemd)
- ⊗ De scène met Abdulaal (26 keer genoemd)²⁸

De scène in de watertoren werd als aangrijpend ervaren, mede door de muziek en de zang van Meral. Als onderbouwing van de keuze voor de scène van Randa werd vaak het verhaal over de afwijzing van haar verblijfstatus genoemd. De onderbouwingen voor de keuze voor de scène met Amin waren minder eenduidig. Veel bezoekers gaven aan zijn scène aangrijpend te vinden. Bij Mohammed noemden veel mensen het moment dat hij hoorde dat hij een verblijfsstatus had gekregen (wat tijdens een van de voorstelling ook daadwerkelijk plaatsvond). Van de scène met Abdulaal werd de kindse speelsheid en humor van Abdulaal genoemd, als ook de chemie met Meral.

Als verdieping op deze vraag is in de online vragenlijst gevraagd naar welke onderdeel de bezoeker het meest is bijgebleven. Meer dan 90% van de bezoekers heeft hierbij aangegeven dat de persoonlijke verhalen van vluchtelingen hen het meest is bijgebleven. Daarnaast heeft hierbij bijna de helft (46%) van de bezoekers het bezoeken van verschillende plekken in de wijk aangegeven. Door 69 bezoekers (16%) is een ander onderdeel genoemd. Vaak genoemde onderdelen waren hierbij wederom het moment in de watertoren, maar ook het rijden op de scooter. De complete verdeling van de antwoorden op deze vraag is opgenomen in tabel 19.

Tabel 19: Onderdelen die het meest zijn bijgebleven (n = 431, meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Het bezoeken van verschillende plekken in de wijk.	46%
De wijkbewoners die meededen in de voorstelling.	20%
De persoonlijke verhalen van vluchtelingen in de voorstelling.	92%
De persoonlijke verhalen van wijkbewoners in de voorstelling.	22%
Het delen van een ervaring samen met mijn medebezoekers.	19%
Een ander onderdeel, namelijk:	16%

Bron: *Labyrinth Onderzoek & Advies*

Als laatste inhoudelijk vraag is de bezoekers nog gevraagd welke onderdelen het meeste invloed hebben gehad op hun kijk naar mensen met een andere culturele achtergrond, hun kijk op vluchtelingen en hun beeld van Overvecht. Niet geheel verrassend gaf een groot deel (91% resp. 96%) van de bezoekers aan dat de persoonlijke verhalen van vluchtelingen het meeste invloed hebben gehad op hun kijk naar mensen met een andere culturele achtergrond en vluchtelingen. Eveneens een groot deel, doch iets minder groot (83%), van de bezoekers gaf aan dat het bezoeken van de verschillende plekken in de wijk het meest van invloed was op hun beeld van Overvecht. Een veel kleiner deel heeft hierbij de persoonlijke verhalen van wijkbewoners genoemd, welke ook niet in elke route even duidelijk aan de orde kwamen. De bezoekers die met een organisatie hebben deelgenomen aan het verdiepende programma is dezelfde vraag gesteld over de invloed op hun organisatie. Ook hierbij werden de persoonlijke verhalen van vluchtelingen het meest genoemd, namelijk door 79%.

²⁸ Aan de bezoekers die de online vragenlijst hebben ingevuld is gevraagd met welke twee koppels zij WijkSafari AZC hebben doorlopen. Uit de verdeling van de antwoorden blijkt dat de bezoekers die met Hanneke en Randa resp. Meral en Abdulaal op pad zijn geweest, de vragenlijst vaker hebben ingevuld dan bezoekers die met de andere koppels op stap zijn gegaan.

Tabel 20: Invloed van onderdelen WijkSafari AZC op...

	% meeste invloed op kijk naar mensen met een andere culturele achtergrond (n = 420, meerdere antwoorden mogelijk)	% meeste invloed op kijk naar vluchtelingen (n = 418, meerdere antwoorden mogelijk)	% meeste invloed op beeld van Overvecht (n = 416, meerdere antwoorden mogelijk)	% meeste invloed op organisatie (n = 34, meerdere antwoorden mogelijk)
Het bezoeken van verschillende plekken in de wijk.	26%	19%	83%	35%
De wijkbewoners die meededen in de voorstelling.	21%	10%	36%	21%
De persoonlijke verhalen van vluchtelingen in de voorstelling.	91%	96%	20%	79%
De persoonlijke verhalen van wijkbewoners in de voorstelling.	28%	17%	27%	32%
Het delen van een ervaring samen met mijn medebezoekers.	18%	15%	7%	27%
De verdiepende sessie na afloop van WijkSafari AZC	-	-	-	24%
Een ander onderdeel, namelijk:	6%	5%	3%	0%

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

De bezoekers is aan het einde van de vragenlijst nog de mogelijkheid gegeven een open opmerking te plaatsen of hun antwoorden toe te lichten. Ongeveer de helft van de bezoekers die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft dit gedaan. Veel bezoekers hebben hier nogmaals hun lof voor de voorstelling geuit ('bijzonder', 'mooi', 'indrukwekkend', etc.) of de makers bedankt.

4.2 Methodiek volgens adoptieouders

In het groepsgesprek hebben adoptieouders aangegeven WijkSafari AZC als een kans te zien om hun verhaal te vertellen, en het ook belangrijk te vinden dat WijkSafari AZC het verhaal "achter" de vluchteling laat zien. Hierbij geven sommige adoptieouders wel aan het maakproces als chaotisch ervaren te hebben. Zo vertelden ze dat er nog vlak voor de voorstellingen en ook tijdens de eerste uitvoeringen veel geschaafd en veranderd is aan hun scènes, en dat het voor hen niet altijd duidelijk was wie hierover precies de regie had. Er was namelijk een groot team bij betrokken. De adoptieouders viel op dat in het proces veel aandacht werd geschonken aan de reactie van het publiek en aan hoe dingen overkwamen.

De adoptieouders met wie gesproken is waren wel tevreden met de voorstelling en met de manier waarop hun verhaal verbeeld is. Hierbij gaven ze aan dat dit voor hen kwam door de reacties die ze van het publiek kregen. Ook gaven respondenten aan het belangrijk te vinden dat WijkSafari AZC laat zien dat asielzoekers en statushouders ook gewoon mensen zijn. Eén respondent zei: "Dutch people, [...] they just know the refugee. If they know a refugee they see only their problem or war history or something. But they don't know that we have also dreams, we have toekomst." In WijkSafari AZC kunnen ze dat laten zien: "hier kunnen wij ook alles laten zien. Wie we zijn en wat we willen doen en niet alleen onze problemen." Desalniettemin ontstond tijdens het gesprek een discussie over de vraag of WijkSafari AZC "rampentoeisme" is of niet. Eén adoptieouder gaf aan

zich dit te hebben afgevraagd, en er eigenlijk nog steeds niet over uit te zijn. Het gevoel bekwam hem af en toe omdat, uiteindelijk, het publiek mede naar WijkSafari AZC kwam om de verhalen van vluchtelingen te horen, omdat ze in die benarde situatie zitten. Als antwoord hierop stelde een andere adoptieouder WijkSafari AZC niet als rampentoeerisme te zien, maar als een voorstelling die ging over problemen van personen en problemen die in de samenleving spelen. Aansluitend hierop beschouwt één deelnemer: “*It is actually life theater*”²⁹.

4.3 Methodiek volgens lokale organisaties en sleutelfiguren

Het contact in de wijk: de roedel van Zina

Het contact leggen en samenwerken met lokale organisaties en sleutelfiguren vormt een belangrijk onderdeel van de werkwijze van Zina. In zekere zin fungeren deze actoren als de poort naar de wijk: op zoek naar levensverhalen duikt Zina in de onderzoeksfase via een soort sneeuwbal methode de wijk in om een sociale kaart te maken en om wijkbewoners te vinden die acteurs in adoptie willen nemen. Hierbij is de tijd die Zina neemt in de onderzoeksfase een belangrijk element van de werkwijze van Zina. Het hoofd van het *research* team van Zina zegt hierover: “Dat is de crux, van de WijkSafari, dat het zo sterk is. Je hebt heel veel projecten dat mensen de wijk inschieten [...]. Daar zijn wij het tegenovergestelde van: in die duur zit de kwaliteit.”

In de lange onderzoeksfase wordt de wijk in kaart gebracht en wordt het vertrouwen gewonnen van potentiële adoptieouders. Voor deze editie heeft Zina tijdens de *research* fase een kantoortje gekregen in het AZC en zich in het AZC onder de bewoners begeven en meegedraaid met activiteiten. De samenwerking met het COA was belangrijk voor deze voorstelling: zoals eerder gezegd heeft het COA vanaf het begin tot eind medewerking moeten verlenen, eerst aan het onderzoeksteam dat zich onder bewoners in het AZC begaf en vervolgens aan het grote productieteam dat voorbereidingen trof voor de uitvoering. De samenwerking met het COA is succesvol verlopen, en hier lijkt de aanpak van Zina, die zich schikkelijk opstelde ten aanzien van de COA-regels, belangrijk voor te zijn geweest. De locatiemanager van het COA vertelde dat er in de voorbereidende fase veel gesprekken gevoerd zijn, en dat hij wel even goed wilde weten wie hij in huis haalde. Voor hem was het belangrijk dat er goede afspraken te maken waren met Zina. Hij heeft ervaringen gehad met organisaties die de regels probeerden te omzeilen, “maar ik merkte in hun beleid dat ze in alles megingen. [...] Dus dat was bij mij wel bij de eerste kennismaking: van nou weet je, dit is een partij waar we echt wat moois mee kunnen doen.” Zoals eerder genoemd, was het mede door deze samenwerking en de mogelijkheden die op het AZC ontstonden, dat deze editie van de WijkSafari naar het AZC is toegetrokken. Ook na de voorstellingen kijkt de locatiemanager positief terug op de samenwerking.

Zoals in hoofdstuk drie beschreven hebben de meeste andere lokale sleutelfiguren de samenwerking ook positief ervaren. Hierbij hebben respondenten aangegeven dat Zina een frisse wind bracht in de wijk, dat het leuk was om door WijkSafari AZC een gemeenschappelijk project te hebben, en om op de borrels en andere ontmoetingsgelegenheden contact te hebben met wijkbewoners en professionals uit de wijk. Een aantal respondenten gaf aan dat Zina goed is in het leggen en onderhouden van persoonlijk contact: het contact werd als vrolijk, warm en hartelijk ervaren. Zoals beschreven heeft een aantal betrokkenen uit de wijk toch ook wat kritische noten geplaatst bij de aanpak van Zina in de wijk (zie paragraaf 3.2). Een aantal lokaal betrokkenen heeft aangegeven te vinden dat de wijk beter geïnformeerd en betrokken had kunnen worden, en dat Zina niet goed is omgegaan met klachten vanuit de buurt over geluidsoverlast.

Zoals ook al in hoofdstuk 3 aangestipt, is het, wanneer het gaat om het betrekken en bereiken van de wijk, belangrijk om in acht te nemen dat deze editie van WijkSafari AZC zich in grote mate geconcentreerd heeft op het AZC. Het hoofd *research* van Zina geeft aan dat de focus van het onderzoek het AZC was, en dat de wijk vooral in relatie tot het AZC onderzocht is. Deze editie wijkt hiermee af van voorgaande edities, waarin de wijk en haar bewoners centraal stonden. In die zin is het ook niet gek dat de wijk maar in beperkte mate betrokken is: deze editie was WijkSafari AZC en niet WijkSafari Overvecht. Overvecht vormde wel onderdeel van het decor,

²⁹ Met “*Life theater*” bedoelde deze respondent “levenstheater” (niet live theater).

en er zijn ook wijkbewoners en lokale organisaties betrokken geweest, maar uiteindelijk stond deze editie van de WijkSafari in het teken van de verhalen van asielzoekers, statushouders en het AZC.

Bij een aantal respondenten bestond toch het gevoel dat er iets meer gedaan had kunnen worden voor de wijk. In hoofdstuk drie is het beschikbaar maken van kaarten voor bewoners al genoemd. Maar door respondenten is ook de keuze van verhalen en een grotere betrokkenheid van wijkbewoners genoemd. Eén van de wijknomaden zei:

“[...] soms had ik het gevoel dat het iets meer over de wijk zou kunnen gaan. Het is best ingrijpend, een AZC in je wijk. Maar er zijn talloze mooie initiatieven in Overvecht gekomen voor de asielzoekers. Terwijl hier heel veel protest was. Dus er is enorme omwenteling geweest in deze wijk, dus ik had eigenlijk gedacht dat we daar iets meer mee hadden gekund. Maar het is heel erg naar het AZC getrokken.”

Bezoekers op WijkSafari

Het raken van bezoekers en verbinding tijdens de voorstelling

Veel betrokkenen in de wijk en lokale sleutelfiguren gaven aan de impact die WijkSafari AZC heeft op bezoekers en het gevoel van verbondenheid dat gecreëerd wordt *tijdens* de voorstelling als grote kracht van WijkSafari AZC te zien. Veel van hen gaven tevens aan de reactie van bezoekers gevoeld te hebben, en het mooi te vinden om te zien hoe bezoekers geraakt werden door de voorstelling. Personen die de voorstelling zelf ook bezocht hebben, gaven aan dat de voorstelling mede doordat je als bezoeker zo dicht op de spelers zit en doordat je hun echte verhalen hoort indruk maakt, waardoor het een intensieve ervaring was en de verhalen bijbleven. Uit de gesprekken blijkt dat deelnemers de interactie tussen publiek en spelers als een belangrijk element hebben ervaren: WijkSafari AZC was een voorstelling die toeschouwers betreft en waarbij er tijdens de voorstelling

contact was tussen toeschouwers en spelers. WijkSafari AZC is ook gericht op het creëren van contact tussen bezoekers. Door deze opzet was de voorstelling meer een ervaring die men samen ondergaat dan een spektakel waar men naar kijkt.

Door betrokkenen in de wijk wordt ook gewezen op een gevoel van verbondenheid die tijdens de voorstelling ontstaat. Een aantal respondenten refereerde hierbij aan de slotscène op het plein van het AZC, wat het moment was waarop alle bezoekers weer bij elkaar komen na verschillende routes te hebben afgelegd. Een muzikant die trompet speelt bij deze scène zei: “Die slotscène is eigenlijk een soort verbinding tussen iedereen. Tussen alle groepen. En dat is mooi, en dat voel je ook, je voelt dat er van alles in die groep leeft.” Ook de cateraarster noemde de eindscène: “het prachtige moment van het slotstuk waarbij iedereen met elkaar wordt verbonden. Echt, dat zoiets bestaat. Dat was wonderbaarlijk.”

Het verhaal van WijkSafari AZC

Veel betrokkenen uit de wijk hebben ook gewezen op de verhalen die WijkSafari AZC vertelt als belangrijk onderdeel van de methodiek. Het hoofd *research* van Zina zegt hierover dat de WijkSafari mensen humaniseert: door mensen te ontleden kom je erachter dat we in feite allemaal hetzelfde zijn. De lokaal betrokkenen keken hier op verschillende manieren tegenaan. De locatiemanager van het AZC vond het belangrijk dat WijkSafari AZC geen boodschap wilt brengen en dat een eerlijk verhaal is neergezet. Hij was positief over het beeld dat de voorstelling heeft neergezet: “Dat vind ik heel erg knap van de WijkSafari. Dat ze geen boodschap afgeven, maar dat ze wel mensen naar huis sturen met “En, wat ga jij nu doen?”. Een andere gesproken betrokkene keek hier iets minder positief tegenaan: ze vond dat WijkSafari AZC teveel over de schutting gooide in plaats van dialoog op gang bracht. Weer een ander uitte kritiek op de keuze van adoptieouders en hun verhalen. Deze lokale sleutelfiguur is van mening dat de voorstelling een te eenzijdig beeld heeft neergezet door verhalen te kiezen van vluchtelingen die willen breken met hun wortels en het land van herkomst en de “westerse vrijheid” omarmen. Hij vindt dat deze eenzijdige focus afdoet aan het verbindende karakter van de WijkSafari.

Hiernaast hebben twee betrokkenen uit de wijk aangegeven niet blij te zijn met het beeld dat van Overvecht is neergezet. Een wijkbewoner die de voorstelling bezocht heeft, zegt dat het voelde als een “karikatuur van de wijk”. Hij werd rondgeleid naar een garage met ‘shisha lounges’ waar scooters gerepareerd worden. WijkSafari AZC vertelde volgens hem niet het verhaal van de wijk: “Het voelde heel *unheimlich* aan in je eigen wijk. Terwijl ik dacht, dit is niet hoe ik de wijk ken.” Dit gevoel werd gedeeld door de wijkadviseur Overvecht. Zij wees bijvoorbeeld op een man in gewaad die een rol had in de voorstelling. Ook zij voelde zich niet helemaal prettig bij het beeld dat bezoekers van Overvecht kregen voorgeschoteld, dat eigenlijk beperkt is. Het lijkt er dus op dat het betreden van het dubbele spoor, waarbij deze editie zowel het AZC als Overvecht als decor van de voorstelling fungeerden – ervoor gezorgd heeft dat de nuances en veelzijdigheid van de wijk gedeeltelijk zijn weggevallen.

4.4 Conclusie

In dit hoofdstuk stond de methodiek van de WijkSafari centraal. De analyse van de methodiek is gemaakt aan de hand van de ervaringen van bezoekers van de WijkSafari, adoptieouders, en betrokkenen uit de wijk.

Uit de ervaringen van bezoekers komt naar voren dat het vertellen van persoonlijke verhalen een belangrijk element is in de methodiek van de WijkSafari. Veel bezoekers voor wie de voorstelling overeenkwam met hun verwachtingen, refereerden in hun antwoord over hun verwachtingen aan het verhalende karakter van de voorstelling en de verwachting een kijkje in andermans leven te krijgen. Gevraagd welk onderdeel de bezoeker het meest is bijgebleven, heeft meer dan 90% van de bezoekers aangegeven dat dit de persoonlijke verhalen van vluchtelingen zijn. Een soortgelijk percentage van de bezoekers heeft aangegeven dat dit onderdeel (de persoonlijke verhalen van vluchtelingen) het meeste invloed gehad heeft op hun kijk naar mensen met een andere culturele achtergrond (91%) en hun kijk op vluchtelingen (96%).

Het vertellen van het verhaal “achter” de vluchteling is ook door de adoptieouders die hebben meegespeeld in de WijkSafari als belangrijk onderdeel van de methodiek aangestipt. Hoewel sommige adoptieouders het maakproces als chaotisch ervaren hebben, waren ze tevreden met de voorstelling en met de manier waarop hun verhaal verbeeld is. Hierbij gaven ze aan het belangrijk te vinden dat de WijkSafari heeft laten zien dat asielzoekers ook gewoon mensen met dromen zijn die aan hun toekomst willen werken. Hoewel één van de adoptieouders zich heeft afgevraagd of de WijkSafari niet een vorm van “rampentoeisme” was, omdat toeschouwers naar de voorstelling kwamen om mensen in een benarde situatie te zien, heeft de rest van de adoptieouders dit niet zo ervaren. Hierbij gaven adoptieouders de WijkSafari te zien als een voorstelling die gaat over het leven en problemen die daarbij horen.

Uit de ervaringen van deelnemers en sleutelfiguren uit de wijk blijkt onder andere het belang van deze lokale samenwerking voor het maken van de voorstelling. De lokale sleutelfiguren fungeren in zekere zin als poort naar de wijk: via een soort sneeuwbalmethode leert Zina tijdens de *research* fase de wijk en haar inwoners beter kennen. Voor WijkSafari AZC was de samenwerking met het COA bijzonder van belang. Deze samenwerking is succesvol verlopen, en mede door de mogelijkheden die hierdoor ontstonden heeft het AZC een zeer centrale rol in de voorstelling gekregen. Naast het COA hebben ook andere lokale organisaties die direct betrokken waren bij de voorstelling WijkSafari AZC positief ervaren. Toch heeft een aantal lokale sleutelfiguren de kritiek geuit dat (partijen uit) de wijk niet genoeg betrokken zijn bij de WijkSafari, en dat er geen goed beeld van de wijk is neergezet is in de voorstelling. Deze kritiek lijkt mede een gevolg van het feit dat de WijkSafari zo naar het AZC is toegetrokken: niet Overvecht en haar inwoners, maar het AZC speelde een centrale rol in de voorstelling.

Veel betrokkenen uit de wijk en lokale sleutelfiguren gaven aan de impact die WijkSafari AZC heeft op bezoekers en het gevoel van verbondenheid dat gecreëerd wordt *tijdens* de voorstelling als grote kracht van WijkSafari AZC te zien. Veel van hen gaven tevens aan de reactie van bezoekers gevoeld te hebben, en het mooi te vinden om te zien hoe bezoekers geraakt werden door de voorstelling. Net als uit de bezoekersenquête, komt uit de gesprekken met betrokkenen de persoonlijke verhalen van de spelers naar voren als belangrijk onderdeel van de WijkSafari. Hierbij wijzen de gesproken personen ook op de interactie tussen het publiek en de spelers, en op het feit dat je als publiek zo dicht op de spelers zit.

5 Concluderend

Deze impactmeting van WijkSafari AZC heeft de effecten van de voorstelling onderzocht aan de hand van de ervaringen van de verschillende doelgroepen van de voorstelling. De WijkSafari is een theaterproject dat met haar methodiek verschillende groepen op verschillende manieren betreft. WijkSafari AZC heeft ook een veelvoud van partijen betrokken, waaronder adoptieouders en -spelers, sleutelpersonen en deelnemers uit de wijk, wijkbewoners en bewoners van het AZC, en de bezoekers van de voorstelling. Met een breed opgezette onderzoeksaanpak, waarin verschillende methodes gebruikt zijn om de ervaringen van de verschillende doelgroepen te onderzoeken, is geprobeerd de beoogde en onbeoogde en directe en indirecte effecten in kaart te brengen. In deze conclusie worden allereerst de verschillende deelvragen behandeld, en wordt vervolgens een antwoord op de hoofdvraag gegeven.

5.1 Antwoorden op onderzoeksvragen

Deelvraag één

Hoeveel en welke mensen uit de primaire doelgroep van WijkSafari AZC (bewoners AZC, asielzoekers en statushouders die in de wijk wonen en andere wijkbewoners), als ook mensen van buiten de wijk die de voorstellingen bezoeken, zijn door WijkSafari AZC bereikt en wat heeft dat voor effect op hen gehad?

- a) Hoeveel statushouders, asielzoekers, wijkbewoners en bezoekers zijn er bij WijkSafari AZC betrokken geweest, en hoe verhouden hun achtergrondkenmerken zich tot de achtergrondkenmerken van alle in het AZC en Overvecht woonachtige asielzoekers en statushouders, bewoners van Overvecht en bezoekers van theater?
- b) Welke directe, indirecte, beoogde en onbeoogde effecten heeft WijkSafari AZC op deze groepen gehad, specifiek op het gebied van kennis over en begrip voor elkaars achtergrond, positie en drijfveren, inlevingsvermogen in de ander en reflectie op het eigen gedrag tegenover de ander?

In WijkSafari AZC hebben 12 adoptieouders meegedaan. Naast de locatiemanager van het AZC hebben 11 asielzoekers en statushouders als adoptieouder meegedaan, waarvan 3 bewoners van het AZC in Overvecht, 2 bewoners van het AZC in Oog in Al, en 2 statushouders die in Overvecht wonen. Hoewel naast de statushouders en bewoners van het AZC in Overvecht geen wijkbewoners als adoptieouder hebben meegespeeld in de voorstelling, hebben verschillende bewoners en organisaties uit de wijk een rol gehad in de voorstelling of in de productie. Aan WijkSafari AZC hebben onder andere een wijkbewoner die “de fik erin” wilde toen het AZC werd aangekondigd, iemand van de Volksmoestuïn in Overvecht, een jonge ondernemster uit de wijk, en studenten van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) meegewerkt.

WijkSafari AZC heeft ongeveer 2470 bezoekers gehad. Hierin zitten bezoekers van de montagevoorstelling (3 voorstellingen, ongeveer 240 bezoekers), bezoekers van de try-outs en reguliere voorstellingen (ongeveer 1850), en bezoekers die met een organisatie de WijkSafari bezocht hebben (ongeveer 380). Om het profiel van de bezoekers te onderzoeken is gekeken naar de achtergrondkenmerken van de personen die via de Schouwburg een kaartje gekocht hebben en naar de achtergrondkenmerken van de bezoekers die de bezoekersenquête hebben ingevuld. Hieruit blijkt dat de bezoeker van WijkSafari AZC relatief vaak het theater bezoekt (bijna 7 keer per jaar meer dan de gemiddelde theaterbezoeker), relatief vaak vrouw is, uit Utrecht of Amsterdam komt, in Nederland is geboren en ouders heeft die in Nederland zijn geboren en hoogopgeleid is.

Uit dit onderzoek blijken verschillende effecten op de verschillende doelgroepen die direct betrokken zijn bij WijkSafari AZC. Met betrekking tot de impact op de bezoekers, blijkt uit dit onderzoek dat WijkSafari AZC mensen geraakt en geëmotioneerd heeft. Bezoekers die na de voorstelling door interviewers gevraagd werden de voorstelling te omschrijven, noemden bijvoorbeeld dat de WijkSafari indruk maakt, ontroert en/of confronteert.. Hiernaast blijkt uit dit onderzoek effect op attitudes van bezoekers tegenover vluchtelingenopvang en op openheid en begrip van bezoekers tegenover mensen met een andere achtergrond. De resultaten van de vragen

over de attitudes geven aan dat WijkSafari AZC het meeste invloed heeft gehad op de mate waarin bezoekers zich het lot van vluchtelingen aantrekken: in totaal heeft 59% van de respondenten aangegeven dat de WijkSafari hier veel of zeer veel invloed op heeft gehad. Hiernaast heeft 52% van de bezoekers aangegeven dat ze meer begrip hebben gekregen voor mensen met een andere culturele achtergrond en 70% dat ze meer begrip hebben gekregen voor de situatie van vluchtelingen.

Wel wijst de bezoekersenquête op het aantrekken van een vrij homogeen publiek. Ook in de diepte-interviews die zijn afgenomen vormden het niet bereiken van een divers publiek en het geringe aantal wijkbewoners in het publiek een terugkerend punt. Omdat de WijkSafari juist *tijdens* en *door* de voorstelling kan bijdragen aan verbondenheid tussen groepen mensen, had de impact wellicht nog groter kunnen zijn als WijkSafari AZC een breder en meer divers publiek had bereikt.

Voor de adoptieouders die in WijkSafari AZC hebben meegespeeld kwamen in dit onderzoek met name het opdoen van nieuwe contacten en de nieuwe kansen die deelname gecreëerd heeft als belangrijke effecten naar voren. Het heeft in deze zin het vinden van binding met de Nederlandse samenleving versneld. Uit de adopties en het maakproces lijken ook duurzame relaties ontstaan te zijn. De gesproken adoptieouders gaven aan nog steeds in contact te zijn met hun adoptiespeler en met personen uit het productie- en regieteam. Hiernaast is deelname aan de WijkSafari ook een leerproces geweest voor de adoptieouders. Het leren zat hem voor iedere adoptieouder in iets anders: waar dit voor een aantal op professioneel terrein lag, lag dit voor andere op persoonlijk vlak.

Op de andere deelnemers uit de wijk heeft WijkSafari AZC ook op individueel niveau effect gehad. Aspecten die naar voren kwamen in de gesprekken zijn dat het meedoen met WijkSafari AZC deelnemers een kans heeft geboden om een totaal nieuwe ervaring op te doen, even uit de dagelijkse routine te stappen, in contact te komen met nieuwe mensen, en nieuwe inzichten op te doen. Hiernaast heeft WijkSafari AZC sommige deelnemers uit de wijk een *push* heeft gegeven op persoonlijk of professioneel terrein.

Deelvraag twee

Heeft WijkSafari AZC ook effect op mensen die er niet aan deelnemen en zo ja, wat is dit effect?

Om deze vraag te onderzoeken is met name gekeken naar de impact van WijkSafari AZC in de wijk en op het AZC. Door middel van interviews met deelnemers en lokale sleutelfiguren en door middel van een enquête onder bewoners en organisaties uit de wijk is onderzocht in hoeverre WijkSafari AZC een bredere impact gehad heeft in de wijk, en in hoeverre er effecten op niet-deelnemers zijn. Ook is middels een enquête onder bewoners van het AZC gekeken naar hoe zij de WijkSafari ervaren hebben.

Uit de gesprekken met betrokkenen uit de wijk blijkt dat het werken in een wijk, en het opzetten van *community art* projecten gericht op participatie en verbinding in een wijk, precair is. De mate waarin en manier waarop bewoners en betrokkenen uit de wijk meegenomen worden bij zo een project is van groot belang. Sommige lokale sleutelfiguren hebben zich in meer of mindere mate kritisch uitgelaten over WijkSafari AZC omdat zij vonden dat (partijen uit) de wijk onvoldoende betrokken en geïnformeerd waren. Hiernaast is er ergernis ontstaan over geluidsoverlast en het, in de ogen van sommige gesproken personen en organisaties, onvoldoende reageren op klachten hierover.

De klachten over geluidsoverlast lijken vooral te komen van bewoners en betrokkenen bij Plan Einstein en wijkbewoners die dichtbij het AZC woonden. Uit de bewonersenquête, die breder in Overvecht is uitgezet, kwam het niet als zeer significant naar voren. Gevraagd naar hun mening over WijkSafari AZC, gaf 11% (10) van de respondenten (n=91) aan het “niet leuk” of “helemaal niet leuk” te vinden. In de open antwoorden refereerden deze bewoners onder andere aan geluidsoverlast. Toch is de uitkomst van de bewonersenquête overwegend positief: 59% (53) van de ondervraagden bewoners heeft aangegeven WijkSafari “erg leuk” of “leuk” gevonden

te hebben. Hierbij geeft men onder andere aan WijkSafari AZC een mooi, positief of leuk initiatief te vinden voor de wijk of blij te zijn met de positieve aandacht die het Overvecht brengt.

Uit deze impactmeting blijkt toch dat de bredere effecten die WijkSafari AZC in de wijk teweeg heeft gebracht gering zijn. Allereerst blijkt dat van de ondervraagde wijkbewoners slechts een krappe meerderheid (51%) bekend was met de WijkSafari. Vervolgens blijkt dit zowel uit de gesprekken met lokale sleutelfiguren, die veelal aangaven geen grote impact op Overvecht te zien, als uit de bewonersenquête, waarin het grote merendeel (tussen de 81% en 97% van de respondenten, variërend per vraag) aangaf dat hun mening en houding ten aanzien van asielzoekers, openstaan voor contact, etc. niet veranderd is door WijkSafari AZC. Een belangrijke noot die hierbij geplaatst moet worden is dat deze WijkSafari, zoals eerder beschreven, enigszins afwijkt van andere edities omdat deze keer het AZC en verhalen van asielzoekers en statushouders centraal stonden en niet de wijk Overvecht.

Uit de enquête onder bewoners van het AZC (n=30) blijkt dat de meerderheid van de ondervraagden het leuk gevonden heeft dat WijkSafari AZC plaatsvond in het AZC: 19 (63%) van de respondenten geeft aan het "leuk" en drie (10%) van de respondenten geven aan het erg leuk te vinden. Slechts twee respondenten (7%) geeft aan het niet leuk te hebben gevonden. Ook uit de antwoorden die op de verschillende stellingen gegeven zijn blijkt dat de respondenten WijkSafari AZC op het AZC positief ervaren hebben. Een groot gedeelte (70%) gaf aan dat WijkSafari AZC heeft bijgedragen aan een goede sfeer in het AZC, en 73% gaf aan er trots op te zijn dat WijkSafari AZC zich in het AZC waar zij wonen heeft afgespeeld.

Deelvraag drie

Wat is de spin-off van WijkSafari AZC in bredere zin?

- a) *Wat is op institutioneel niveau het effect van WijkSafari AZC?*
- b) *In hoeverre zorgt het voor meer verbinding tussen organisaties en bevordering van wederzijds begrip?*
- c) *Wat is het effect van WijkSafari AZC op de visie en het beleid van lokale organisaties binnen en buiten de wijk, als ook de gemeente?*

Uit dit onderzoek blijkt dat de meeste lokale organisaties die bij de voorstelling betrokken zijn geweest WijkSafari AZC positief hebben ervaren. Voor de voorstelling is met name samengewerkt met personen en organisaties die opereren en gevestigd zijn rondom het AZC en Plan Einstein. Uit gesprekken met lokale sleutelfiguren blijkt dat Zina een frisse wind bracht en met WijkSafari AZC een gemeenschappelijk project bood voor verschillende lokale actoren, wat voor sommigen van hen een gevoel van binding schiep. Waar het contact met verschillende organisaties veelal in het teken stond van de productie van de voorstellingen, heeft Zina ook ontmoetingsmomenten georganiseerd.

Met betrekking tot institutionele effecten op de betrokken organisaties lijkt WijkSafari het meeste effect gehad te hebben op het AZC dat heeft meegewerkt. Zina heeft voor deze voorstelling nauw samengewerkt met het COA. WijkSafari AZC paste goed binnen het beleid van Plan Einstein en de visie die het COA op het AZC aan de Einsteindreef uitdraagt. Hoewel al beleid werd gevoerd gericht op het creëren van een AZC met een open karakter dat in verbinding staat met de wijk, zocht de WijkSafari, waarvoor de deuren van het AZC wijd geopend zijn, grenzen op binnen dit beleid. Het succesvolle verloop van de WijkSafari heeft in dit opzicht laten zien dat het mogelijk is een AZC in die mate open te stellen. Ook voor de gemeente werd dit als een belangrijk resultaat van de WijkSafari gezien.

Naast de impact op organisaties die in de wijk betrokken zijn geweest kan voor de institutionele effecten ook gekeken worden naar de impact van WijkSafari AZC op bezoekers die de voorstelling met hun organisatie hebben bezocht. WijkSafari is door Zina als arrangement aangeboden aan verschillende organisaties en instanties met een maatschappelijke functie. Bezoekers die de voorstelling als onderdeel van dit arrangement bezochten woonden na afloop van de voorstelling een extra verdiepende sessie bij. Onder deze bezoekers is ook een vragenlijst uitgezet. Deze is door 36 bezoekers beantwoord. Een groot deel van de betreffende bezoekers vond

de WijkSafari relevant voor hun werkpraktijk: namelijk 27, waarvan er 8 aangaven dat het zeer relevant was. Daarnaast zijn deze bezoekers een aantal stellingen over de impact op hun werkpraktijk voorgelegd. Ook hier werd over het algemeen positief op geantwoord: zo antwoordden 30 van de 36 bezoekers positief op de stelling 'ik vind eigenlijk dat al mijn collegae WijkSafari AZC zouden moeten zien', en gaven 10 van de 36 bezoekers aan dat ze door hun bezoek dingen op hun werk anders zouden aanpakken.

Deelvraag vier

Wat zijn binnen de methodiek van WijkSafari AZC en de verschillende elementen daarbinnen de werkzame bestanddelen die bijdragen aan deze effecten?

De analyse van de methodiek van WijkSafari AZC is gemaakt aan de hand van de ervaringen van bezoekers van de WijkSafari, adoptieouders, en betrokkenen uit de wijk. Uit de ervaringen van bezoekers komt naar voren dat het vertellen van **persoonlijke verhalen** een belangrijk element is in de methodiek van de WijkSafari. Gevraagd welk onderdeel de bezoeker het meest is bijgebleven, heeft meer dan 90% van de bezoekers aangegeven dat dit de persoonlijke verhalen van vluchtelingen zijn. Een soortgelijk percentage van de bezoekers heeft aangegeven dat dit onderdeel (de persoonlijke verhalen van vluchtelingen) het meeste invloed gehad heeft op hun kijk naar mensen met een andere culturele achtergrond (91%) en hun kijk op vluchtelingen (96%).

Het vertellen van het verhaal "achter" de vluchteling is ook door de adoptieouders die hebben meegespeeld in de WijkSafari als belangrijk onderdeel van de methodiek aangestipt. Hoewel sommige adoptieouders het maakproces als chaotisch ervaren hebben, waren ze tevreden met de voorstelling en met de manier waarop hun verhaal verbeeld is. Hierbij gaven ze aan het belangrijk te vinden dat de WijkSafari heeft laten zien dat asielzoekers ook gewoon mensen met dromen zijn die aan hun toekomst willen werken. Hoewel één van de adoptieouders zich heeft afgevraagd of de WijkSafari niet een vorm van "rampentoeisme" was, omdat toeschouwers naar de voorstelling kwamen om mensen in een benarde situatie te zien, heeft de rest van de adoptieouders dit niet zo ervaren. Hierbij gaven adoptieouders de WijkSafari te zien als een voorstelling die gaat over het leven en problemen die daarbij horen.

Uit de ervaringen van deelnemers en sleutelfiguren uit de wijk blijkt onder andere het belang van deze **lokale samenwerking** voor het maken van de voorstelling. De lokale sleutelfiguren fungeren in zekere zin als poort naar de wijk: via een soort sneeuwbal methode leert Zina tijdens de *research* fase de wijk en haar inwoners beter kennen. Voor WijkSafari AZC was de samenwerking met het COA bijzonder van belang. Deze samenwerking is succesvol verlopen, en mede door de mogelijkheden die hierdoor ontstonden heeft het AZC een zeer centrale rol in de voorstelling gekregen.

Veel betrokkenen uit de wijk en lokale sleutelfiguren gaven aan de impact die WijkSafari AZC heeft op bezoekers en het gevoel van verbondenheid dat gecreëerd wordt *tijdens* de voorstelling als grote kracht van WijkSafari AZC te zien. Veel van hen gaven tevens aan de reactie van bezoekers gevoeld te hebben, en het mooi te vinden om te zien hoe bezoekers geraakt werden door de voorstelling. Net als uit de bezoekersenquête, komt uit de gesprekken met betrokkenen de persoonlijke verhalen van de spelers naar voren als belangrijk onderdeel van de WijkSafari. Hierbij wijzen de gesproken personen ook op de interactie tussen het publiek en de spelers, en op het feit dat je als publiek zo dicht op de spelers zit.

Deelvraag vijf

Wat is de invloed van de maatschappelijke context op deze effecten?

Het lijkt niet dat de maatschappelijke context een groot effect heeft gehad op de impact die in dit onderzoek naar voren gekomen is. Wel is het zo dat de maatschappelijke context waarin WijkSafari AZC opgevoerd werd anders was dan de maatschappelijke context waarin het idee voor WijkSafari AZC (een WijkSafari waarin het AZC en de verhalen van asielzoekers een centrale rol in zouden nemen) ontwikkeld is. Waar in 2016 de hoge toestroom van asielzoekers grote maatschappelijke onrust veroorzaakte, was dit wanneer de voorstelling werd

uitgevoerd niet meer het geval. Ook in de wijk Overvecht, waar de aankondiging van het AZC in 2016 tot grote weerstand leidde, waren de gemoederen toen WijkSafari AZC gemaakt werd, weer bedaard.

Hoofdvraag

Welke beoogde en onbeoogde effecten (directe en indirecte) ervaren deelnemers, betrokkenen organisaties, en het publiek van WijkSafari AZC op het vlak van verbondenheid tussen mensen met verschillende culturele, etnische en/of religieuze achtergronden en door welke elementen van WijkSafari AZC worden deze volgens hen gecreëerd?

Zoals in dit rapport duidelijk heeft mogen worden is de WijkSafari AZC een complex en ambitieus project geweest waarbij een grote hoeveelheid mensen gedurende ruim een half jaar bij betrokken is geweest. Het merendeel van de respondenten was (zeer) positief over het project, hoewel er kritische noten geplaatst zijn door sommige bewoners en betrokkenen uit de wijk.

Uit het onderzoek is gebleken dat verschillende van de door Zina beoogde effecten ook werden genoemd door de gesproken betrokkenen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de wijkbewoners en statushouders die hebben deelgenomen aan het project en daarin op persoonlijk of professioneel vlak een groei hebben doorgemaakt. Ook het zichtbaar maken van de wijkbewoner en vluchteling aan een breder publiek lijkt bereikt door WijkSafari AZC. Dat het verhaal van vluchtelingen verteld èn gehoord kon worden was voor zowel adoptieouders als bezoekers van de WijkSafari een van de belangrijkste krachten van de WijkSafari. Echter niet alle van de beoogde effecten zijn op basis van deze studie vooralsnog terug te vinden. Met name op het gebied van de uitwisseling tussen verschillende groepen en het faciliteren van nieuwe (en blijvende) initiatieven kan nog een winst worden behaald.

Naar aanleiding van de impactmeting ontstaat er het beeld dat de WijkSafari heeft gezorgd voor een interactie tussen het AZC en asielzoekers en 'de buitenstaanders' (bezoekers van de WijkSafari en betrokkenen de WijkSafari van buiten de wijk) en tussen wijkbewoners en deze 'buitenstaanders'. Aan de ene kant wordt genoemd dat wijkbewoners en de vluchtelingen blij zijn dat hun wijk of hun verhaal (positieve) aandacht krijgt, aan de andere kant is er het gevoel dat de 'buitenstaanders' (veelal hoogopgeleide autochtone Nederlanders van middelbare leeftijd) "aapjes komen kijken". Daarnaast is door de sterke focus van WijkSafari AZC op het AZC, Overvecht meer decor van de voorstelling gebleven dan dat de wijk en haar bewoners onderdeel van de verbinding lijken te zijn geworden. Zoals eerder genoemd is deze WijkSafari anders geweest dan andere WijkSafari's doordat het AZC als centrum is genomen en niet de wijk. In dat opzicht is deze uitkomst dus niet verrassend.

Vanuit het COA werd de samenwerking met Zina en het project an sich als zeer positief ervaren en sluit dit aan bij een beleidsverandering die al gaande was binnen COA en ook binnen de gemeente Utrecht met betrekking tot de manier waarop gekeken kan worden naar de interactie tussen asielzoekers en maatschappij. In deze aanpak komen openheid, interactie en uitwisseling meer centraal te staan in plaats van dat veiligheid, controle en beheersing de boventoon voeren. Ook vanuit de bewoners van het AZC werd de WijkSafari door de meerderheid als (zeer) positief ervaren. Het zorgde voor een trots gevoel dat de WijkSafari in het AZC plaatsvond en zorgde voor meer interesse in contact met de wijkbewoners.

De positieve uitkomsten van dit project zouden derhalve de deur kunnen openen voor toekomstige *community art* projecten tussen AZC- en wijkbewoners op andere plekken in Nederland. Het strekt hierbij echter wel tot de aanbevelingen om te zorgen voor een meer integrale aanpak in het betrekken van de wijk en haar bewoners om de verbinding tussen deze twee groepen (bewoners van het AZC en bewoners van de wijk) sterker te stimuleren. Een belangrijk voorbeeld hiervan was bij WijkSafari AZC geweest het beter openstellen van de voorstelling voor wijkbewoners. Op de individuele bezoekers heeft de WijkSafari een grote indruk gemaakt. Bezoekers gaven in sterke mate zich door de voorstelling bewogen te hebben gevoeld. Ook de bezoekers vanuit de organisaties gaven aan dat de voorstelling indruk op hen heeft gemaakt en voor sommigen zelfs invloed heeft gehad op hun werkzaamheden. Deze potentie tot ontroeren en het raken van de bezoekers zou nog verder benut kunnen

worden ook een voorstelling specifiek voor wijkbewoners of bijvoorbeeld leerlingen van een nabij gelegen school te organiseren.

5.2 Reflectie op onderzoeksmethodologie

Deze impactmeting is half april 2018 van start gegaan en sindsdien zijn de verschillende stappen in het onderzoek in een snel tempo uitgevoerd. Nu de resultaten van dit onderzoek voorhanden liggen, bouwen we graag een moment in voor een reflectie op de onderzoeksaanpak. Deze overdenkingen kunnen wellicht worden meegenomen bij het vormgeven van toekomstige impactmetingen en evaluaties van kunst- en cultuurprojecten.

Ten eerste is met dit onderzoek geen “zuivere” impact gemeten middels het uitvoeren van een nulmeting en daaropvolgende metingen. Het onderzoek startte toen de voorbereidingen van WijkSafari AZC reeds in volle gang waren, en zodoende zijn de conclusies gebaseerd op de ervaringen van de verschillende doelgroepen zoals zij deze tijdens of na hun deelname aan het project beschreven. Dit betekent, bijvoorbeeld, dat bezoekers van WijkSafari AZC alleen ná hun bezoek aan de voorstelling gevraagd is naar hun houding ten aanzien van asielzoekers, mensen met een andere cultuur, etc. Ook heeft dit onderzoek geen effecten op de langere termijn kunnen meten, omdat hiervoor een meting geruime tijd na het plaatsvinden van WijkSafari AZC zou moeten plaatsvinden. Hoewel er wel mogelijke lange termijn effecten naar voren zijn gekomen, zijn deze met dit onderzoek niet vast te stellen.

Ten tweede was de onderzoeksmethodiek, waar diepte-interviews met sleutelfiguren uit de wijk en de bewonersenquête in Overvecht een substantieel onderdeel van vormden, in aanzienlijke mate gericht op het onderzoeken van effecten in de wijk. Voor deze aanpak is aan de start van het onderzoek gekozen. Tijdens het onderzoek werd duidelijk, echter, dat de specifieke focus van deze WijkSafari op het AZC natuurlijkerwijs gevolgen had voor de betrokkenheid en effecten op de wijk. Wellicht dat door deze aandacht van de impactmeting op de effecten in de wijk, andere effecten, zoals bijvoorbeeld effecten van theaterprojecten op de integratie van asielzoekers, minder belicht zijn.

Ten slotte waren de geformuleerde onderzoeksvragen gericht op het onderzoeken van effecten op *groepen* mensen, waar de aanpak van WijkSafari juist sterk gericht is op het individu. De effecten die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen liggen ook hoofdzakelijk op dit individuele niveau: het deelnemen of bezoeken van WijkSafari AZC heeft voor verschillende mensen iets anders betekend en een ander effect gehad. Waar in dit onderzoek deze individuele effecten wel naar voren gekomen zijn, was de methodiek er niet op toegerust alle individuele effecten te vangen.

Literatuur

Achbari, W. & A.S. Leerkes (2017). *Cahier 2017-16. Van perceptie naar feit. Asielzoekers en buurtcriminaliteit*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Alexander, V. (2003), *Sociology of the Arts. Exploring Fine and Popular Forms*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.

Ammeraal, E. (2015). *Analyse wonen en verhuizen in Overvecht*. Utrecht: Afdeling Onderzoek, Gemeente Utrecht.

Ancher, N. (2018, 24 mei). 'Wat je leert kennen, gaat bij je horen'. *AD Utrechts Nieuwsblad ed. Utrecht Stad*, pp. 44.

Boerner, S., & Jobst, J. (2013). Enjoying theater: The role of visitor's response to the performance. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 7(4), 391-408.

CBS (2018). *Professionele podiumkunsten; capaciteit, voorstellingen, bezoekers, regio* [online]. Beschikbaar op het [World Wide web: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70077ned/table?ts=1535381611090>](https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70077ned/table?ts=1535381611090). Geraadpleegd op 27 augustus 2018.

COA (2016). *Veranderend speelveld, richting voor de toekomst 2017-2018*. Den Haag: Centraal Orgaan opvang asielzoekers.

Dewey, J. (2014) *Empathy, Social Intelligence and Critical Thinking: What can Theatre Education Offer?* Beschikbaar op het World Wide web: https://creativematter.skidmore.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.nl/&httpsredir=1&article=1104&context=mals_stu_schol

DUIC (2016). *Gemoederen lopen op bij protest tegen AZC in Utrecht* [online]. Beschikbaar op het World Wide web: <https://www.duic.nl/politiek/gemoederen-lopen-op-bij-protest-tegen-azc-in-utrecht/>. Geraadpleegd op 5 maart 2018.

DUIC (2018). *2500 bezoekers zagen succesvol megaproject Wijksafari AZC Overvecht* [online]. Beschikbaar op het World Wide web: <https://www.duic.nl/cultuur/2500-bezoekers-zagen-succesvol-megaproject-wijksafari-azc-overvecht/>. Geraadpleegd op 3 september 2018.

EenVandaag (2017). *Overvecht onverbeterlijke probleemwijk?* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/overvecht-onverbeterlijke-probleemwijk/>. Geraadpleegd op 5 maart 2018.

Ensie.nl (2017). *zelfselectie* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <https://www.ensie.nl/cijfers-spreken/zelfselectie>. Geraadpleegd op 27 augustus 2018.

Foekema, H. (2008). *Marktbeschrijving Podiumkunsten 2007*. Amsterdam: TNS NIPO.

Gallagher, K. & Service, I. (2010) Applied theatre at the heart of educational reform; An impact and sustainability analysis. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 15(2), 235-253.

- Gemeente Utrecht (2017). *De Versnelling Overvecht. Uit de startblokken*. Utrecht: Gemeente Utrecht.
- Gemeente Utrecht (2018). *WistUdata* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://utrecht.buurtmonitor.nl//jive>>. Geraadpleegd op 13 augustus 2018.
- Gemeente Utrecht (2018). *Volksgezondheidsmonitor Utrecht. Gezondheid van Utrechters in beeld: cijfers, signalen en uitleg* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.volksgezondheidsmonitor.nl/opleiding-en-inkomen-utrecht/page386.html>>. Geraadpleegd op 27 augustus 2018.
- Gent, W. van, S. Musterd & W. Ostendorf (2007). Van probleemwijk naar prachtwijk? Over de problemen van een wijkgerichte aanpak. *Tijdschrift voor de Volkshuisvesting* 4: pp. 44-50.
- Gilthay Veth, D. (2009). *Het rendement van zalmgedrag - De projectencarrousel ontleed*. Den Haag: NICIS Institute.
- Harleman, D. (2017). *Projectplan WijkSafari AZC*. Amsterdam: Stichting Zina.
- Kanne, P., L. Klein Kranenburg & M. Rosema (2015). *Opvang van asielzoekers*. Enschede: I&O Research.
- Matarasso, F. (1997), *Use or Ornament? The Social Impact of Participation in the Arts*. Stroud: Comedia.
- Millward, H. A. (2017). *The role of theatrical interventions in developing community change: an ethnographic study*. Keele: Keele University.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2012). *De rem op de projectencarrousel. Geleerde lessen in 2010 en 2011. Eindpublicatie van het experiment 'aanpak van de projectencarrousel'*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Musterd, S. & W. Ostendorf (Red.) (2009). *Problemen in Wijken of Probleemwijken?* Assen: Van Gorcum.
- Newman, T., Curtis, K. and Stephens, J. (2003) Do community-based arts projects result in social gains? A review of the literature. In: *Community Development Journal*, Vol. 38, No.4. pp. 310-322.
- Nicholson, H. (2014). *Applied drama: The gift of theatre*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Oosterling, E. (2018). *Indrukwekkend 'WijkSafari AZC' dwingt tot open blik* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.nrc.nl/nieuws/2018/05/28/indrukwekkend-wijksafari-azc-dwingt-tot-open-blik-a1604480>>. Geraadpleegd op 3 sep 2018.
- Pradier, A. (2011) Theater and Compassion: the Aesthetic Criteria in the Theatrical Staging. *Art, Emotion and Value. 5th Mediterranean Congress of Aesthetics* (p. 421 – 448).
- RTL Nieuws (2015). *Overvecht is ongezondste wijk van Nederland* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/overvecht-ongezondste-wijk-van-nederland>>. Geraadpleegd op 5 maart 2018.
- RTL Nieuws (2016). *Nieuwe demonstratie tegen het azc Pekela* [online]. Beschikbaar op het World Wide web: <<https://www.rtlnieuws.nl/nederland/nieuwe-demonstratie-tegen-het-azc-pekela>>. Geraadpleegd op 5 maart 2018.

RTV Utrecht (2016). *Zes arrestaties bij demonstratie tegen azc Utrecht* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/1477511/zes-arrestaties-bij-demonstratie-tegen-azc-utrecht.html>>. Geraadpleegd op 5 maart 2018.

RTV Utrecht (2018). *Wijksafari AZC trekt Overvecht in op zoek naar indrukwekkende verhalen* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/1768073/wijksafari-azc-trekt-overvecht-in-op-zoek-naar-indrukwekkende-verhalen.html>>. Geraadpleegd op 3 september 2018.

Remmers, F. (2017). *Buurt nu redelijk tevreden met azc in Overvecht, blijkt op open dag* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.ad.nl/utrecht/buurt-nu-redelijk-tevreden-met-azc-in-overvecht-blijkt-op-open-dag~a088c6d1/>>. Geraadpleegd op 5 maart 2018.

Rietbergen, T. van (2017). *Overvecht volop in beweging* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.duic.nl/opinie/overvecht-volop-beweging/>>. Geraadpleegd op 13 augustus 2018.

Rozema, N., D. ten Velthuis, G. Zoetendaal & S. van Opdorp (2016). Hoe kijken vluchtelingen aan tegen het verrichten van vrijwilligerswerk? Een verkennend kwalitatief onderzoek onder asielzoekers en statushouders in de opvang. Utrecht: Labyrinth Onderzoek & Advies.

Slob, A., G. Bolt & R. van Kempen (2008). Na de sloop. Waterbedeffecten van gebiedsgericht stedelijk beleid. Den Haag: Nicis institute.

Smulders, L. (2011) *Kunst als ruimtelijk instrument: Nederlandse woningbouwcorporaties en de culturele sector*. Utrecht: Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht.

Trienekens, S. & Dorrestijn, W. (2011) *Culturele interventies in Krachtwijken. Stedelijke vernieuwing en thuisvoelen door culturele interventies in Krachtwijken*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Wensink, H. (2018). *Adelheid Roosens WijkSafari schuurt en prikkelt en stemt nog optimistisch ook* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/adelheid-roosens-wijksafari-schuurt-en-prikkelt-en-stemt-nog-optimistisch-ook-br-~b11f0429/>>. Geraadpleegd op 3 september 2018.

Zonneveld, L. (2018). *WijkSafari AZC (deel 1): Simpele elegantie* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.theaterkrant.nl/nieuws/wijksafari-azc-deel-1-zweterige-en-plakkerige-ongemakkelijkheid/>>. Geraadpleegd op 3 september 2018.

Zonneveld, L. (2018). *WijkSafari AZC (deel 2): 'Een bek vol benzine op zoek naar een vlam'* [online]. Beschikbaar op het World Wide Web: <<https://www.theaterkrant.nl/nieuws/wijksafari-azc-deel-2-eeen-bek-vol-benzine-op-zoek-naar-eeen-vlam/>>. Geraadpleegd op 3 september 2018.

labyrinth onderzoek & advies

+31 (0)30 - 2627191 | info@labyrinthonderzoek.nl | www.labyrinthonderzoek.nl